

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A konvent és a lelkészi javadalom.

A napokban Budapesten megtartott ev. ref. egyetemes konventi gyűlés nem csekély jelentőségű leendő egyházunk külső történetében azon oknál fogva, hogy végre ez alkalommal egy határozott lépés történt a lelkészi javadalmak sokszor sürgetett rendezése érdekében.

Ha figyelembe vesszük azt az égbekiáltó aránytalanságot, a mely egyrészt a lelkészi hivatás, a személyi kivánalmak, az erkölcsi és értelmi előfeltételek, másrészt pedig a lelkészi állások nagy részének anyagi ellátása között fennáll: valóban örömmel kell üdvözlőnk minden olyan törekvést, a mely a siker alapos reményével lát ez aránytalanság megszüntetéséhez s ez által egyházunk mélyen érzett bajainak orvoslásához.

Tisza Kálmán indítványa alakjában került szőnyegre konventünkön a lelkészi javadalmak kiegészítésének s ezzel kapcsolatban az állami dotáczióknak kérdése. Szerencse, hogy egyházunk e kimagasló oszlopmembere szükségesnek találta napirendre hozni ez égető kérdést a konventen is, miután már sem a közélet, sem a sajtó teréről leszorítani azt többé nem lehetett. Szerencsének tartjuk ezt annyival inkább, mert épen az indítványozó egyénisége biztosítékot látszik nyújtani arra nézve is, hogy e lépésünk az államnál sem marad kívánt eredmény nélkül.

Remélhető tehát, hogy már a legközelebbi jövődöben, talán már a következő évezred első évében meg fognak szünni azok a legszégebb állapotok, be fognak hegedni azok a legfájdalmasabb sebek, a melyek az ev. ref. lelkészi kar tisztas testületének igen számos tagját tevékenységében megbénították, társadalmilag megalázó helyzetben lekötve tartották s kétségbeejtő anyagi gondokkal terhelték meg.

Remélhető, hogy talán már a jövő esztendőben nem lesz egyetlen ref. lelkész sem, kinek legalább 600, esetleg 800 frtot tevő javadalma ne lenne.

És ez tagadhatlanul egy nagy lépés leendő viszonyaink orvoslása felé, a miért elismerés illeti mindazon tényezőket, a melyek az eredmény elérésében közreműködtek vagy ezután közre fognak működni.

Nem hallgathatjuk el azonban ezuttal sem azon véleményünket, hogy sem 600, sem 800 frtos javadalmakkal lelkészi karunk anyagi helyzete nem lesz még távolról sem a mai szükség- és igényeknek megfelelőleg rendezve és felemelve. Sőt félnünk kell attól, hogy a 600 és 800 frtos alternatíva közül az előbbivel kell megelégednünk nem is egy, de esetleg sok esztendőre; ha pedig a 800 frtos minimumot valamikor mégis elérhetjük: azzal kell aztán megelégednünk egy negyed vagy talán egy fél századon keresztül is. Most is el vagyunk maradva az időktől; hát hol leszünk akkor!

Legalább 1200 frtos fizetési minimum, a nagyobb egyházakban pedig a teendők mértékéhez, a költségesebb életigényekhez s a szükséges reprezentáláshoz képest magasabb fizetési fokozatok, vagyis *beillesztése a lelkészi pályának az értelmiségi kereset ágai közé s a javadalomnak a helyi viszonyokhoz s a hivatás fontosságához való alkalmazása, a fizetésrendezésnek az egész vonalon, nemcsak a legalsóbb fokon való keresztülvitele lett volna, nézetünk szerint, a mai idők sürgős feladata.*

Félrendsabályok mindenkor több kárt okoznak, mint hasznot, mert messzeidőre elodázzák a kielégítő megoldást. Innen vannak a mi aggodalmaink, midőn különben örülnünk kellene.

A hittanhallgatók létszáma apadásának kérdéséhez.

Ezen fontos kérdésben debreczeni theologiai akadémiánk tanárkara alólírottat bízta meg a főtiszt. egyházkerületi tanügyi bizottság s onnan majd az egyh. ker. közgyűlés elé terjesztendő munkálat elkészítésével. Munkálatom lényegét, melyet theologiai akadémiánk tanárkara már elfogadott s főlebb terjesztését elhatározta, tárgya fontosságára tekintettel, bátor vagyok ezen b. lap hasábjain a következőkben közzétenni.

Ugy érezi tanárkarunk, mikor ezen feltűnő apadás okairól s az annak megszüntetésére irányuló teendők előterjesztéséről gondolkodik, hogy egy nagy, mélyen járó, az egész testet emésztő betegségi tünet megállapításával kell foglalkoznia, hogy kezelési eljárásában félúton nem szabad megállania, hogy kimutatván a bajt a maga teljességében, kérnie kell a tanácskozásban részvételre mindazokat, kiknek orvosszer van kezökben a szóban forgó betegség megszüntetésére.

A hittanhallgatók létszámának apadása nyomán előáll a káplánhiány, a minek létezéséről már is van többszörös tudomásunk; ebből természetesen fog következni azon körülmény, hogy kisebb lelkészi javadalmakat nyújtó egyházközségeink lassanként lelkészek nélkül fognak maradni, a mi teljesen egyértelmű azzal, hogy azokon a helyeken talajt veszít ev. reformált egyházegyetemünk, a mi ismét magyar fajunk bomlását, apadását jelenti az illető helyeken.

Ilyenek levén a kilátások, valóban égető szükséggé vált egyházkerületünkre, sőt hazai egész ev. ref. egyházunkra nézve, hogy a hittanhallgatók létszáma apadásának okait kutatván, sürgősen nézzen gyógyszerek után, s vegye is ezeket lehetőleg azonnal alkalmazásba.

Minket közelebbről természetesen a debreczeni theologiai akadémián tanuló ifjak létszámának folytonos, következetes apadása érdekel, melyre nézve legyen elég itten (a Debr. Prot. Lap f. évi febr. 15-iki számában dr. Erdős József tollából megjelent nagyértékű cikk 30 teljes évre terjedő adatai alapján) annyit följegyeznünk, hogy míg 1866-tól 1872-ig mindenkor felül volt hittanhallgatóink létszáma a négy évi tanfolyamon a 100-on, s fölemelkedett 135-re is; míg 1872-től 1876-ig csökkenés mutatkozott a létszámban, a mennyiben e 4 év alatt soha sem emelkedett a hittanhallgatók létszáma 100-ig, sőt ezen 4 közül egy évben leszállott egészen 76-ig; míg ismét 1876-tól 1884-ig folyton újra több volt 100 hittanhallgatóknál, egy ízben föl egészen 130-ig: addig 1884., tehát teljes 12 esztendő óta folytonos a létszám-csökkenés, mert míg az 1884—85. tanév első felére még 84 hittanhallgató jelentkezett, ezen évtized első évében, 1891/92-ben már csak 61, 1892/93-ban 56, 1893/94-ben 51, 1894/95-ben 45, a folyó 1895/96. tanévben pedig csak 34 hittanhallgatónk volt, mindenütt a tanév elején, a mely számok különben a második félfévre igen kevésbé változtak, — a végzett, de bizonyítványaikat még ki nem vett hittanhallgatókat sehol sem vevén be a létszámba.

És ezen szomorú tünet nemcsak Debreczenben levén észlelhető, de többi hazai ev. reformált, és még inkább ágost. hitv. evangélikus theologiai akadémiáinkon, sőt a külföldi országok legtöbbszörében is: meg fogják nekünk engedni az illetékes hatóságok, ha munkálatunkban olyan mozzanatokat is érintendünk, ha olyan orvosszereket is ajánlandunk, a mely mozzanatokat egész egyházegyetemünkre tartoznak, a mely orvosszereket csak egész egyházunk leszen képes nyújtani, — ha tehát e véghetetlenül fontos kérdés egyes részleteit egyházunk egyetemes konventjéhez véljük fölterjesztendőkné.

❖ TÁRCZA. ❖

Foháss.

(Dallam: „Isten áldd meg a magyart“)

Isten! áldjuk nagy neved,
Hogy most ezer éve
Vezérléd őseinket
E haza földére;
S megtartottad nemzetünk
Annyi vihar között;
Meg nem törve élhetünk,
Bár balsors üldözött.

Ah! mert hányszor volt az ég
Csillagtalan, sötét! . . . .
De meghallgatád mindég
Néped esdeklését,
S lehullott a rabbilincs,
Szabad lett a magyar.
— Benned bizni drága kincs,
Élünk, vagy föld takar!

Hányszor volt bús temető,
Egy nagy sír e haza;
Zokogva sirt a szellő
Vérmezőn száguldva;

Temetetlen holttestek
Heverték a földön;
Falvak romokká lettek;
Omlott a vérözön.

Honában nem találta
Hazáját nemzetünk,
Üldözve lett halálra . . .
S ime mégis élünk!
Új ezredév küszöbén
Hozzad száll fel imánk:
— A multban megbünhödénk, —
Légy kegyelmes Atyánk!

Boldogság derült napját
Kérjük esdve tőled!
Öröm lehe járja át
Jövőben e földet;
Béke olajág nyerjen
Állandó életet.
Tartsd meg, áldd meg szent Isten!
A magyar nemzetet.

Hit, remény és szeretet
Hármas szent érzelme
Adhat örök életet
Boldogsággal telve.

I.

Első teendőnk tehát az, hogy legjobb belátásunk szerint adjunk számot a hittanhallgatók létszáma feltűnő apadásának okairól.

Sokan voltak és hosszú időn át méltán is lehettek azon véleményben, hogy ezen apadás a reakció egyik jele gyanánt tekinthető a theologiai akadémiák korábbi túlzásfoltása, s azon körülmény ellenében, hogy akár-hány segédlelkési vizsgát is tett végzett hittanhallgatónk éveken át sem tudott kápláni állomáshoz jutni, míg végül elcsüggedve, vagy más kenyérpálya után nézett, vagy ha volt türelme várni, el volt fáradva már akkor, mielőtt lelkési pályáján az első lépést is megtette volna. Ilyen kevésbé kecsegtető kilátásokkal biztatván a theologiai pálya, — gondolták sokan, — nem csoda, ha a pályaválasztó ifjak más cél felé függeszték tekintetüket.

Ámde ezen gondolkodás, bármilyen helyesnek és indokoltnak látszott is egy ideig, teljesen alaptalanná vált azon kétségbevonhatatlan bizonyosság előtt, hogy immár évek óta panaszkodunk a hittanhallgatók létszámának apadásáról, s arról, hogy nincsen annyi segédlelkésünk, a mennyire egyházkerületünkben szükség van: és azért a fogyás folytonos, s nem vonzza a pályaválasztó ifjakat azon körülmény, hogy a theologiai tanfolyam végeztével azonnal kapnak segédlelkési állomást, s emberi számítás szerint immár nem kell sokáig várakozniok rendes lelkészség után sem.

Mások ismét a debreczeni zsinat törvényhozása által alkotott lelkészjelölési szigorú szabályzat fennállásában keresték a hittanhallgatók létszáma apadásának okát. Ámde a budapesti zsinat már 4—5 évvel ezelőtt eltörölte azon egész szabályzatot, s ennek dacára a viszonyok e téren azóta is nemhogy javultak volna, de folyton rosszabbodnak.

Igy tehát más körülményekben kell az apadás okait keresnünk.

A pályaválasztó ifjú tekintete egészen természese-

tesen azon különböző pályák felé irányul, melyek között neki választania lehet és kell. Látja a világi tudományos pályák számos külön ágait, melyek nemcsak tisztességes megélhetést, hanem a tehetségesnek, az igyekezőnek folytonos előhaladást, és igen sok szerencsésnek fényes rangot és méltóságokat is adnak. Más oldalról meg látja a lelkési pályát sok, nagyon sok esetben bántó szegénységével, melyből nincsen, vagy legalább alig lehet menekülés, hiszen itt — mindent összevéve, oly ritka az előhaladás a jobb, vagy a minden igényt kielégítő, az élet minden anyagi gondjai ellen biztosító lelkési állomásra való előlépés lehetősége. Példával világosítva egy hozzá közelálló világi pálya és a lelkészség közti különbséget, míg egy középiskolai tanár legalább is 1200 frt fizetés és ötödéves korpótlék mellett 30 évi szolgálat után teljes fizetéssel léphet nyugalomba, egy munkára tehetetlenné vált lelkészre, bármilyen hű és bármilyen hosszú ideig tartott szolgálat után is sok esetben csak inség és nyomorúság várhat. S e mellett — a mi nem kevésbé visszariasztó — folyton hallja a pályaválasztó ifjú, épen a tényleg működő lelkészek ajkairól a sorssal való elégedetlenség, a fájó panasz, a türelmetlen zúgolódás hangját. Csoda-é, ha távolabbi jövődjére, külső életének végcélja felé tekintve, visszariad a lelkési pályától, még ha gyermekálmai után benső hivatást érezne is ahhoz?! Csoda-é, ha legtehetségesebb ifjaink elmaradnak e pályáról, vagy arról tanárképezdékbe lépnek át?

Látja és hallja továbbá a pályaválasztó ifjú segédlelkészeink helyzetét, körülményeit, kik négy évre terjedő akadémiai tanfolyam bevégzése és szakvizsgálataik letétele után éveken át 80—100—120 forint készpénz fizetés mellett, helyzetük meghatározott állandóságának tudata nélkül, sokszor főnökeik önkényes tetszésének kitéve, tehát bármikor is elbocsáttathatva végzik hivatali teendőiket, és nagyon jól tudják, mert mindig és mindenütt látják azt, hogy más pályákra, például a jogi, az orvosi

*E kincsért esedezünk,
Hallgass meg oh Atyánk!
Reád bizzuk életünk,
Add áldásod reánk!*

Dombi Lajos.

Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről.

(Folytatás.)

De, beszéljünk positive, mert ha éppen akarjuk, nagyon könnyen kimagyarázhatjuk kétségbevonhatatlanul, hogy a mondott helyeken nem is arról van szó, mit oda sokan belemagyarázni szeretnek. Vajjon lehetséges-é Mt. 16, 28. 26, 64-ben a végre vonatkozó megjegyzést olvasni akkor, midőn Jézus mondásaiból kitűnik, hogy a parusia nem csak egyszerű megjelenésből fog állani, hanem hosszú, sok momentumot magában foglaló processusból? Beyschlagnak tökéletesen igaza van, midőn e kérdésre nemmel felel és lehetetlennek állítja az ilyen törekvést. Eppen ezért a mondott helyeken egyáltalában nem látjuk a parusiát, hanem csak egyszerűen a Jézus megjelenését. Igen, a mihez vegyük tekintetbe még a következőket. Az *ερχομαι* szó nem csak az utolsó napon megjelenésre vonatkozólag használtatik, hanem egyszerűen Jézus jövetelére is úgy, hogy azt a fogalom-árnyalatot foglalja magában, hogy Jézus a maga tisztének, feladatának teljesítésére fog eljönni. Aztán figyelmezzünk arra is, hogy a hű és hűtlen szolgálókról való példázatban nincs utalás a visszatérő Ur megemlézése alkal-

mával a parusiára, hanem egyszerűen a hűség, vagy hűtlenség megfizetése hangsúlyoztatik. Ezekből az következik, hogy a jövetel szót használhatta Jézus a nélkül, hogy azzal mindjárt az utolsó napon való eljövetelére utalt volna. A mi annál is inkább kitűnik, mert a mikor ezt mondja: valahol ketten vagy hárman összegyűltek stb. ezzel azt is kiakarta fejezni, hogy ő nem csak egy bizonyos napon jön el, hanem mindig jelen van. És ez az eljövetel teljes értelmű és valóságos tartalmú, ha mindjárt nem fogadják is el Beyschlag ama felfogását, midőn az ő parusiát a szellemi világ megújulására akarja vonatkoztatni. Hogy Jézus eljöhetett az övéihez úgy is, hogy még ez nem involválta magához az utolsó napot! Hogy ha eljöveteléről beszél, hát ez nem mindig az utolsó napra czéloz! Ki ne látva, hogy Mt. 16, 28. 26, 64-ben még azzal, hogy eljöveteléről beszél Jézus azoknak idejében, kik még élnek, tudott olyan eljövetelről is, mely nem esik össze a parusiával? És annyival is inkább felvethetjük ezt a kérdést, mert Jézus az Isten országát egészen összekötötte az ő személyével: még halála után is „eljön“, mert az ő országa még hatalmasabb lesz, mint életében. És így az értelem ismét csak az: tartsanak ki szilárdul a kegyesek és az Isten országának tagjai ama hit mellett, hogy közel van a parusia, vagyis mind az, a mi ezzel járni fog; tartsanak ki határozottan, mert amaz intésekre minden körülmények közt szükségük van, vagy ha úgy tetszik, csakis ezekre van szükség, melyeket Jézus a veszedelmek

vagy a mérnöki pályára lépett kortársaiknak, mint pályavégzett jelölteknek munkáját összehasonlíthatatlanul jobban javadalmazzák.

Es milyen kevésbé csábító a pályaválasztó ifjúra nézve maga a közvetlenül előtte álló tér, a hittanhallgatói pálya!

Azok a legtöbb esetben igénytelen, egyszerű családok, melyekből hittanhallgatóink kerülnek, ma semmivel sem vagyonosabbak, mint azok a családok voltak, melyek péld. a hatvanas évek végén, vagy a hetvenes évek elején Debreczenbe küldték fiaikat a theologia hallgatására. És míg akkor az egész tanévre 4 frt volt a theologusok által fizetendő tandíj, azóta 12 frtra, majd újabban 15 frt 10 kr.-ra emelkedett az.

Ha a theologiai tanulmányrendet és vizsgálati szabályzatot vesszük tekintetbe és összehasonlítjuk azt a joghallgatókéval, itt oly jelenségekre találunk, melyek azt mutatják, hogy a hittanhallgatói pályát ok és szükség nélkül teszi nehezzé az egyházi felsőség.

A joghallgatók 7 félév alatt 142 órán vannak évfolyamokhoz kötött főcollegiumaik hallgatására utalva, míg a hittanhallgatók, igaz hogy 8 félév alatt, 176 órát tartoznak föltétlenül kötelező tantárgyaikból hallgatni, ezen óraszámából a harmadik tanév első felére 27 óra esvén, tehát oly óraszám, a melyen előadható akadémiai tananyagot egy hét alatt behatólag feidolgozni egy ifjú emberre nézve csaknem merőben lehetetlen.

Indokolatlan dolog, hogy míg a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés a mult évben eltörölte a hittanhallgatók által kötelezőleg tett tanítóképesítési vizsgálatot, a régebben, nevezetesen 1875-től 1885-ig az első tanév mindkét felében heti 3 órán tanított s mindig elégnék is bizonyult neveléstan tanítása mellett fentartotta a második év mindkét felében 2—2 órán a módszertanok tanítását s 1 órán a gyakorlati tanítás szemlélését is. Főlöszleges teher az, melynek mását a testvér theologiai akadémiák tantervében hiában keresnök.

közt való magatartásra vonatkozólag adott, mert ők mindég jobbak és jobbak tartoznak lenni; már maga a parusia gondolata is ilyen követelmények felállítására és beteljesítésére utalván őket. Így. Nem az időpontot kell tehát itt keresni, mely semmi főszerepet nem játszik, hanem az erkölcsi tartalmat, intést, tanítást, figyelmeztetést. Ugy vagyunk itt is, mint akárhol máshelyen. Ő királya az Isten országának mindig, de éppen ezért az övéit el nem hagyja soha, ezekkel együtt van, tehát „eljön” hozzájuk mindig, mert az Isten országa téli álmot nem aludhatik, az ő fejtől elválasztva nem lehet. Igen, eljön, és úgy jön el, hogy magával hozza azt az Isten országot, melyről el lehet mondani, hogy földi napjaiban úgy nevezhető embryonalis alakjából kibontakozva, most már *ἐν δυνάμει ἔρχεται*. E szerint a *τινὲς τῶν δε ἐσπιζότων* jövendölést nem foglal magában és semmi egyebet nem fejez ki, mint éppen a nagy bizalmat a valóságba átlépő Isten országával szemben.

Eddig tehát eljutottunk volna. Még sem egészen világos a dolog. Hiszen Jézus nem csak arról beszél, hogy az ő országa eljön, hanem arról sem feledkezik meg, hogy *ὁ ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ* jön el. Hát ezt miképpen érhetjük meg és miképpen hozhatjuk összhangzásba többi állításainkkal. Kisértsük meg itt is eloszlatni a nehézségeket. E kérdésre vonatkozólag főleg Mt. 26, 64-t kell figyelembe venni: *ὁψεται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου τὸν ἔρχομενον ἐπὶ τὸν νεφέλων τοῦ οὐρανοῦ*. Mindenek előtt kezdjük a magyarázatot engedékenységgel és ne vessük

Theologiai alapvizsgálatunkra írásbeli munkát is tűzünk ki, melynek elvégzése nélkül az illető szóbeli vizsgálatra nem bocsáttatik. Annak ellenőrzésére azonban, hogy vajjon az egyesek mennyiben dolgoztak saját erejükből, vagy esetleg mennyiben támaszkodtak mások segítségére, minden esetben hiányzik a mód és alkalom, s valószínűleg ez az oka annak, hogy a jogakadémiai alapvizsgálatoknál az ifjak írásbeli munkálatok készítésére nem is kötelezvék. Es míg a jogi alapvizsgálatokat, nem sikerültök esetén, bármennyiszer is meg lehet a vizsgázó ifjaknak ismételniök, „a theologiai alapvizsgálatnak egy év mulva ismétlésére útasított hittanhallgató, ha az ismétlés alkalmával csak egy tantárgyból is nem-elegendő osztályjegyzéket nyert, a theologiai tanfolyamon a tovább haladástól eltiltatik.” Ugyanez az eset a lelkészsképesítő vizsgálatokon is, melyek évenként csak egyszer tartatnak, nem sikerülés esetén egy évre vetnek vissza s minden esetben csak egyszer ismételtethők.

Nem hallgathatjuk el, ha hittanhallgatóink létszáma apadásának okait keressük, nem hallgathatjuk el azon körülményt sem, hogy túlságosan igénybe veszik hittanhallgató ifjainkat az általok a debreczeni templomokban kötelezőleg végzendő szolgálatok, melyekre nézve álljon itt a főiskolai szeniortól bekért s f. évi márczius 30-rol kiállított következő kimutatás:

„I. Az I-ső éves hittanhallgatók az 1895—96. isk. év 1-ső és 2-ik felében 7 szer voltak bibliaolvasásra kirendelve; e mellett 1895. szept. hó folyamán ők imádkoztak d. u. egy-egy 3 ízben. Az első éves hittanhallgatók átlagos létszáma a tanév folyamán 8 levén, végeztek ők 56 bibliaolvasást s imádkoztak 21-szer, vagyis szolgáltak templomainkban 77-szer.

II. A II-od és III-ad évesek kátémagyarázatokat tartanak vasárnap d. u. mind a 4 templomban. A másodévesek már elvégezvén, most a III-ad évesek magyaráznak, ez isk. évben 2-od ízben. Levén pedig 8 másodéves és 9 harmadéves hittanhallgató tanítványunk, s minde-

fel mindjárt legelőször azt a kérdést: ha Jézus a zsidó synedrium tagjaihoz intézte többes második személyű mondását: vajjon hányan érhetik meg vala ezt, hiszen ott öregek is voltak, kik hason életre semmi esetre sem számíthattak. Különben is a második személylyel még nem sok van mondva, miután ezt „általános alany”-nak is tekinthetjük. Csak induljunk el onnan, a mi a *ἀπ' αὐτοῦ* kifejezéssel mondva van, melynek világos és félre nem érthető jelentése van. Már ha ezt tesszük, akkor okvetlenül ki van zárva a Jeruzsálem pusztulására való legkisebb utalás is, mert ennek a két kis szónak csak akkor van világos értelme, ha Jézus jövetelét olyanak tekintjük, mint a mely Jézusnak a földön meglevő, vagy megleendő Isten országában való királyi és mennyei méltóságának megalapítására vonatkozik és a mely az ő megdicsőülésével kezdődik. Így tehát ezzel tisztába jöttünk volna. Világos, hogy Jézus nem úgy értette azt az *ἀπ' αὐτοῦ* szót, a mennyiben mondotta valamikor, hogy abból tán az lehetne kiolvasni, hogy ő egy valósággal létező, tényleg meghatározható országot fog felállítani, még pedig rövid idő alatt. Hanem úgy értette, hogy ő igenis eljön az ő királyságával, mely az ő személyéhez van köttetve, mely tőle el nem választható és éppen úgy meggyőzi ez a világot, miként azt már megcselekedte.

Ezzel végképpen elesik a parusiának Jeruzsálem pusztulásával való kapcsolatba hozhatása is. Az, hogy Jézus az ő eljövetelét maga kombinálta Jeruzsálem jövendő katasztrofájával. Ő soha, csak tanítványai tették ezt, kik össze-

nikre kétszer jutván a tanév folyamán kátémagyarázat a négy templomban, egynek tehát 8-szor kellvén szolgálnia: a 17 ifjú 136 kátémagyarázati istenítészeletet végez.

III. A IV-ed évesek, valamint az esk. felügyelők s az 5. theologusok (ezen isk. év folyamán csak egy iratkozott be), a vásárvasárnapokon d. e., úrvacsoraosztás napján d. u. végeztek szolgálatokat. Ezen szolgálatot 12 ifjú, egyenként 4 ízben végezvén, 48 alkalommal szolgálnak templomainkban, vagyis összegezve ezen adatokat, 34 hittanhallgató tanítványunk a debreczeni templomokban ezen tanév folyamán 261 istenítészeleti szolgálatot végezett és illetőleg végez.

Ezeken kívül az esk. felügyelők és a 3 első IV-ed éves hittanhallgató tartották a főisk. imateremben az ifjúsági istenítészeleteket; szolgálni fognak 2—2 ízben.

Eddig a főiskolai szénior jelentése, melyhez ha hozzáadjuk a magunk részéről, hogy már a mult év végén a köznap délutáni imádkozás oly elviselhetetlen terherként nehezedett összesen 8 első éves hittanhallgató tanítványunk vállaira, hogy az akadémiai tanács szükségesnek látta ezen tanévben már e teher hordozásában a legáczióba járó joghallgatókat is osztogatni; továbbá, ha megemlítjük, hogy ezen szolgálatok némelyike nyári nagyszünetidőre esvén, a kirendelt ifjaknak vagy Debreczenben kell ezen időre is maradniok, vagy, rájuk nézve nem csekély költséggel, helyettesekről kell gondoskodniok: egyben jelezzük azt is, hogy ezen kérdéssel nem óhajunk tovább foglalkozni, s arra ezen munkálatunkban nem is térünk vissza, de várjuk, hogy a debreczeni nagy egyház-köztség illetékes hatósága mielőbb gondoskodni fog hittanhallgatóink ezen nagy terhei némely részének elvételéről, meggondolván azt, hogy a mit régebben száznál több hittanhallgató könnyű szerrel el tudott végezni, az 34 hittanhallgatóra nézve elviselhetetlen terherként nehezdedhetik.

Csiky Lajos.

hozták az olyan mondásait, melyeket különböző alkalmak és viszonyok idejében mondott. Lássuk ugyanis az egyes helyeket. Mt. 16, 28.-ból nem lehet kimagyarázni a két esemény közti kapcsolatot, mert ott csak annyi van mondva, hogy az ember fiának eljövetele nincs messze, éppen így kell érteni Mt. 26, 64-t is. Mt. 10, 23. már nehezebb dió; de itt nincs egyébről szó, mint a tanítványok üldözéséről, hogy ők minden üldözés mellett is fognak találni helyet, hol meghuzzák magukat. Komoly nehézséget okoz azonban Mt. 24, 15. Márk 13, 14., mert elég világos utalás látszik bennök a Jeruzsálem elpusztulásával kapcsolatos parusiára. De nem szükség itt sem, hogy fennakadjunk, mert a mint Pfeiderer kimutatta*, ezen a helyen éppen nincs az, mit itt látni szeretnénk, sőt helyesen értelmezve az van itt, a mi ennek az ellenkezője. Szó van itt a βελουγμα ερηωσσεωσ- ról. Hát ez a kifejezés azt teszi, éppen mivel Dán. 9, 57. 11, 31. 12, 11.-re utal, hol nem a város lerombolásáról, hanem a zsidó theokraczia feloszlásáról van szó, hogy itt az üldözés nem a zsidó népet érinti, mert hiszen hiányzik az ítéletre való kilátás, a mely pedig mindig ott van, midőn Jeruzsálem pusztulása kilátásba van helyezve; hanem ellenkezőleg vonatkozik ez a kegyesekre és az Isten országa tagjaira. Jeruzsálem elpusztulásának jelentőségét tehát Mt. 24, 15. sem tanítja. Van több hely is, melyre szintén lehetne hivatkozni, de a meg-

* Jahrbuch der Theologie 1868: die Composition von Mt. 24.

A „Debreczeni Prot. Lap“ rövid története.

(1881—1896.)

A hirneves egyházi író és szónok, Révész Imre debreczeni ev. ref. lelkész által 1870-től 1878 ig szerkesztett „Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelmező“, mint havonként megjelenő egyházi folyóirat mellett, 1875-ben indította meg Debreczenben Balogh Ferencz theol. tanár az „Evangyéliomi Protestáns Lap“-ot, hogy ez mint hetilap a vele hasonló szellemű és irányú havi folyóiratnál gyorsabban és élénkebben szolgálhassa a modern theologia által hazánkban akkor nagy erővel és élénkséggel megtámadott evangyéliomi keresztyénség ügyét. A nevezett lap négy éven át csakugyan hatalmas szolgálatot is tett a magyar protestáns orthodoxia ügyének. Megszűnt az előbb említett „Figyelmező“-vel egy időben, 1878. végén.

Az „Evangyéliomi Protestáns Lap“ megszűntével a debreczeni ev. ref. főiskolai tanárok általános óhaj-tására Jóó István, tanítóképzései igazgató, most a tiszántúli ev. ref. egyházkerület középiskolai felügyelője, Tóth Sámuel theologiai tanár és egyházkerületi főjegyző és Békési Gyula ref. főgymn. tanár és igazgató, később kir. tankerületi főigazgató, a „Protestáns Hetilap“-ot alapították és szerkesztették 1879. és 1880. évben. Ez időben különösen a középiskolák reformja és az ev. ref. zsinatra való készülődés volt napirenden. Épen azért a Prot. Hetilap kiváló mértékben foglalkozott iskolai kérdésekkel; a tiszántúli ev. ref. egyházkerületi közgyűlés által 1874. évben indítványozott protestáns egyetem kérdését ismét felszínre hozta, számos cikkben tárgyalta s odatörekedett, hogy azt az egyesülendő öt magyar ref. egyházkerület válvetett, közös áldozat-készséggel állítsa fel s tartsa fenn; de nagy szeretettel és gondnal foglalkozott az egyházi egyesülés és alkotmányozás nagyfontosságú kérdéseivel is, az ide vonatkozó munkálatokat ismertetve, bírálva stb. Egy-

világosítás után mindig kitűnik, hogy egyáltalában nem lehet kapcsolatot látni ezeken a helyeken a két eseményekre nézve. Ilyen hely a többek közt pl. Mt. 23, 37. Itt is úgy tűnik fel a dolog, hogy csakugyan világos következtetést lehet vonni, mivel a 35.-ben arról van szó, hogy az akkori nemzedék minden bűnért meg fog lakolni és azután a 38.-ban Jeruzsálemre történik hivatkozás, mintha azt a lappangó értelmet akarná az összefüggés elárulni, hogy a parusia alkalmával fognak ezek majd meglakolni. Azonban, hogy helyes ítéletet alkossunk, csak meg kell nézni Luk. 13, 34.-t, hol a Mt. 23, 37—39. egészen más összefüggésbe van beleszóve, a mi arra enged következtetni, hogy tehát Mt. 23, 37—39. sem tartoztak eredetileg Jézus mondásaiban együvé.

Nem is lehet mindez másképpen. Nem lehet, hogy az Isten országa különböző idői beosztásoknak legyen alávetette. Itt egyik része legyen, ott meg a másik. Egyik fele el legyen választva a másiktól. Hogy részekből álljon, részekre osztassék. Az Isten országa egységes világrend, mely a mint Jézus felléptével elkezdődött, további megszakításoknak, vagy olyan fázisok közrehatásainak nincs kitéve, melyek külső körülményeik közrehatásánál fogva segítnék elő amaz ország előrehaladását, diadalra jutását. Hiszen ez ország belső tartalmából áll, a mennyei javaknak bizonyos összegéből, a melyeknek hatalma nem külső, nem történelmi fejleményektől függ.

Dr. Bartók Jenő.

(Folyt. köv.)

szóval az egyház és iskola körébe tartozó főbb és jelentékenyebb ügyek mindenkor hű és gondos ápolásra és támogatásra találtak a Prot. Hetilapban; az egyház autonóm jogait s általában létérdekeit nagy buzgósággal és kitartással védelmezte. Hitvitákkal, minthogy az idő erre különben sem volt alkalmas, nem foglalkozott; de a felmerült kérdések tekintetében, az idő és körülmények szerint, helyét tisztességgel és közelismerésre megállotta.

Ezek voltak a maig fennálló „*Debreczeni Protestáns Lap*“ előzményei. Az említett két lap nyomában indult meg az utóbbi 1881-ben *Tóth Sámuel* theolog. tanár s egyházkerületi főjegyző szerkesztése mellett, kinek szerkesztőtársai voltak *Békési Gyula*, főgymn. igazgató, majd tanker. főigazgató (meghalt 1896-ban),* *Gergely Károly*, akkor debreczeni főgymn. tanár, most nagybányai ev. ref. lelkész és *Géresi Kálmán* főgymn. és akadémiai tanár. E lap havonként háromszor jelent meg, minden hónap 5-én, 15-én és 25-én. Gergely Károly időközben Krassóra (Szatmár-megye) választván meg lelkésznek, egy félév elteltével kilépett a szerkesztőségéből. Így haladt tovább a lap 1884. végéig, a mely évben 8 számban „*Tauügyi Melléklet*“ is jelent meg mellette.

1885-ben *Békési Gyula* kilépvén a „*Debr. Prot. Lap*“ szerkesztőségéből, helyét *Csiky Lajos* theologiai tanár foglalta el, mint egyik szerkesztőtárs s belépésével a lap minden héten megjelenő vagyis heti lappá lett. Két éven át maradt a szerkesztőség ebben az állapotban, midőn aztán 1886. végén úgy az eddigi felelős szerkesztő, *Tóth Sámuel*, mint az egyik szerkesztőtárs *Géresi Kálmán* megváltak, legalább külsőleg a laptól s 1887. óta *Csiky Lajos* lett annak egyedüli felelős szerkesztője, ki már előbb e lapnál szerkesztőtárs s azelőtt is az említett összes lapok belső munkatársa volt.

Hat éven át, vagyis 1892. végéig egyedül szerkesztette *Csiky Lajos* a „*Debreczeni Prot. Lapot*“, az 1891—92. budapesti magyar prot. egyházi zsinatok alkalmával „*Zsinati Értesítő*“ cím alatt külön mellékletet is adván ki lapja mellett.

Időközben általánosan érzett szükségé vált a lapnak továbbfejlesztése, hogy az úgy a legnagyobb ev. ref. egyházkerület igényeinek megfelelőhessen, mint a többi hasonló egyházi lapokkal a versenyt kiálhassa. E tárgyban s azért is, mivel a szerkesztéstől visszavonulni készült, *Csiky Lajos* szerkesztő értekezletre hívta össze 1892. végén a lap előbbi szerkesztőit s néhány más érdeklődőt a főiskolai tanárok közül, a hol több rendbeli, messzemenő tervezetések merültek fel a lap jövődjére nézve, a nélkül, hogy pozitív eredményre vezettek volna. Az értekezlet után rövid idő múlva, minthogy egyelőre más megoldás nem mutatkozott, dr. *Bacsoni Lajos* jogakadémiai tanár közölte a szerkesztővel, hogy hajlandó lenne a lap szerkesztőségébe, mint társszerkesztő, belépni s ez uton a lap továbbfejlesztését közreműködésével megkísérteni. Az ajánlatot *Csiky* örömmel fogadta s egyuttal kijelentette, hogy ily körülmények között hajlandó még egyideig a szerkesztőségben maradni.

Igy folytatta a „*Debreczeni Protestáns Lap*“ pályafutását tovább 1893. január elsejétől fogva *Csiky Lajos* és dr. *Bacsoni Lajos* társszerkesztők vezetése alatt, megújult erővel, tetszetősebb formában és megnöveke-

* A legutóbbi időkig több tartalmas tanügyi cikket írt e lapba név nélkül vagy *Jóna Gyula* név alatt is. Szerk.

dett terjedelemmel. Ez időtől kezdve a lap hetenként 1½ iven, sőt gyakran, ha a szükség úgy kívánja, 2 iven, azonkívül hirdetésekre szánt színes borítékban jelenik meg. Előfizetési ára 5 frtról 6 frtra emeltetett, az előfizetők száma is szaporodott; s általában sokat nyert a lap sulyban és jelentőségben s lényeges szolgálatakat tesz első sorban a tisztántúli ev. ref. egyházkerület egyházi és iskolai ügyeinek.

Különösen nagy szolgálatot tett a lap ez időben egyházpolitikai téren, a protestántizmus igaz érdekeivel, főleg épen hazánkban, annyira azonosítható józan liberalizmus ügyének. Férfiassággal küzdött nemcsak az ultramontán-kerikális párt protestáns- és államellenes törekvéseivel, hanem a protestáns egyház körében is itt-ott mutatkozó azon irányzattal szemben, a mely a szabadelvű reformmozgalommal ellentétbe helyezkedve, öntudatosan vagy öntudatlanul a protestáns egyház és magyar nemzeti állam természetes ellenségeinek kedvezett. Protestáns köreinkben is több oldalról merültek fel aggodalmak a ma már törvényes erőre emelkedett egyházpolitikai kormányjavaslatok miatt; ezek az aggodalmak nem is voltak egészen alaptalanok, a mennyiben azon törvények az egyházra nézve új helyzetet teremtettek s bizonyos tekintetben állását, legalább egyelőre, megnehezítették, feladatait megsokasították. Ugyanazért a lelkészi kar körében, a mely első renden volt a javaslatok által érintve, könnyű szerrel lehetett volna reformellenes mozgalmat létesíteni, a mint hogy azt meg is kísértették. De a református papság hazafiassága és szabad szelleme nem engedte meg, hogy ilyen mozgalom széles körben elterjedjen; azokat pedig a kik talán ingadoztak az új idők követelményeivel szemben, vagy a kik pesszimistikus felfogásuk miatt nem tudtak a változásokban megnyugodni: meggyőzte vagy legalább néma megadásra bírta a hazafiasságú protestáns sajtó, a mely csekély kivétellel, legalább elvben, a reformtörekvés mellett foglalt állást. A „*Debreczeni Protestáns Lap*“-nak mindenkor dicsekedése leendő, hogy e mozgalmas időkben az önzetlen, hazafiasságú és szabadszellemeű protestánsnak volt a maga szerény körében tántoríthatatlan harcosa, s így nem csekély része volt abban, hogy hazánk ezen legnagyobb ref. kerülete, a millió lelket számláló tisztántúli ref. egyházkerület, lelkészi karával egyetemben, megnyugvással fogadta a reformtörvényeket s becsületese igyekezettel fogott hozzá az egyház épületének az új viszonyokhoz alkalmazott erősítése és biztosítása munkájához.

Csiky Lajos, a ki 9 évet töltött el farsztó munkában mint e lap társ- vagy önálló szerkesztője, 1893. végén visszavonult a szerkesztéstől. Hosszas és kitartó munkássága mindenkor elismerésre számíthat. Helyére dr. *Bacsoni Lajos* mellé dr. *Erdős József* theologiai tanár lépett szerkesztőtárs gyanánt s egy éven keresztül buzgó fáradozást fejtett ki a szerkesztés körül. 1894. végén dr. *Erdős* kilépett a szerkesztőségéből, s azon idő óta maig dr. *Bacsoni Lajos* jogak. tanár önállóan szerkeszti a lapot.

Az egyházpolitikai törvények megalkotása óta a lap kiválólag az egyház anyagi rendezése és a belső alkotás, a belmissio kérdéseivel foglalkozik.

Az előbbire nézve, az összes hazai prot. sajtóval egyetértőleg, az állami dotációt sürgeti az 1848. 20. t.-cz. alapján s a lelkészi javadalmakat egészen a mai igényeknek megfelelő mértékben kívánja megállapítani, mire nézve a tervezett minimumot kielégítőnek nem tartja. A belmissio kérdésében pedig a lelkészi feladatok

egységének fentartása s a hivatlan apostoloskodás kizárásával, behatóbb lelki gondozást és társadalmi tevékenységet sürget a lelkészek részéről, de minden zaklató tulzást és idegenszerű kegyeskedést visszautasít.

A prot. tanügyi mozgalmakat élénk figyelemmel kíséri s iskoláink felemelését és e célból az állam által megajánlott segítség igénybevételét sürgeti úgy a nép- mint a középkutatás körében. A debreczeni főiskola akadémiai tanszakainak egyetemi színvonalra leendő fejlesztését szakavatott és bölcs előkészítés sürgetésével folyvást előmozdítani igyekezett.

Hitelvi kérdések jó ideje nem foglalkoztatják prot. körünket. A mennyiben azonban mellékesen érintettek vagy egyéb fenforgó kérdésekkel kapcsolatosan felmerülnek: a „Debreczeni Prot. Lap“ mint eddigelő mindenkor, úgy jelenben is a debreczeni ev. ref. főiskola theologiai tanárkarának tudományos theologiai álláspontját szolgálja, annak nyitja meg hasábjait, tehát ez időszert is az *evangyéliomi irányu theologia, a mérsékelt egyházi orthodoxia* szolgálatában áll. E tekintetben a mostani szerkesztő, mint világi ember, magának illetékességet nem igényelhetvén, teljesen szabad érvényesülést enged a jelzett és Debreczenben uralkodó theologiai irányzatnak.

A „Debreczeni Protestáns Lap“ munkatársai, valamint a szerkesztők mindenkor, első sorban a debreczeni ev. ref. főiskola tanárai közül kerültek ki. Ezek mellé sorakozik ma is, mint régebben volt, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület lelkészi karának számos kiváló tagja, a kiket részint iskolai életük emlékei, részint a kerület központja iránt érzett köteles ragaszkodásuk csatolnak Debreczenhez, ugyannyira, hogy elmondhatjuk ma, miszerint az egyházkerület lelkészi karának nagy többsége támogatja e lapot nemcsak szellemileg, de anyagilag is. Nincs elegendő terünk arra, hogy e lap dolgozótársainak teljes sorozatát közölhetnők. Csupán azon munkatársak neveit említjük fel, kiknek közreműködésére, úgy szólván, folytonosan számíthatunk. Ezek között első sorban kell említenünk theologiai tanárainkat, *Csiky Lajos* és dr. *Erdős József* volt szerkesztőket, továbbá *Tóth Sámuel*, *Balogh Ferenczet* és *Sass Bélát*, kik közül az előbbieket* főleg a korábbi években fejtettek ki buzgó tevékenységet. Belmunkatársaink közé sorolhatjuk továbbá dr. *Kovács Sándor* jogakadémiai tanárt, a ki a legutóbbi időkig igen hasznos szolgálatot tett a lapnak s *Aurifaber*, majd *Bajnok Dávid* név alatt is nagyon sok és tartalmas közleményt irt; *Karai Sándor* főgym. tanárt, a kinek vezetése alatt tanügyi rovatunk ez évben igen jelentékeny gazdagodást nyert. Ezenkívül mindenkor szíves készséggel támogatták lapunkat főiskolánk tanárai általában, különösen *Géresi Kálmán*, dr. *Óreg János*, *Dóczi Imre*, *Sinka Sándor*, *Orosz István*, *Kovács Lajos*, *Somogyi Pál*, *Elek Lajos*, dr. *Gulyás István*, dr. *Varga Bálint*, *S. Szabó József* főiskolai tanárok is. A lelkészi karból a sokak közül megemlíthjük *K. Tóth Kálmán*, *Dicsőfi József*, *Ferenczy Gyula*, *Gergely Károly*, *Görömböi Péter*, *Eröss Lajos*, *Soltész János*, *Nagy Sándor*, *Szikszay Zoltán*, *Dombi Lajos*, *F. Varga Lajos*, *Lévay Mihály*, *Király Antal*, *Szalay József*, *Vadas Gyula*, *Harsányi Sándor*, *Györy Lajos*, *Veres Imre*, *Szele György*, *Sipos Imre*, *Hajdu Zsigmond*, lelkészeket, *Dávidházy János*, *Szell Kálmán*, *Segesváry József*, *Zsigmond Sándor* espereseinket; legújabbban pedig munkatársaink közzé sorolhatjuk *Mitrovics Gyula* volt s-pataki theol. tanárt,

most debreczeni lelkészt is; a kerületen kívül levő lelkészek közül *Révész Kálmánt* és *Czinke Istvánt*; továbbá dr. *Horváth Ödön* eperjesi és V. *Krüzselyi Bálint* szigeti jogtanárokat, *Bányai Sándor* h.-m.-vásárhelyi vallásánárt, stb.

A lap kiadása körül való teendőket 1887-ig *Elek Lajos* főgymn. tanár, ez időtől kezdve pedig *Rózsa Sándor* főiskolai háznagy, előbb ref. lelkész, végezték. Az utóbbi teljesíti ma is a kiadás és pénzkezelés teendőit s e mellett, főleg korábban, jelentékeny segítséget nyújtott a szerkesztés munkájában, valamint e lap fentartása és terjesztése körül is.

Dr. *Baczoni Lajos*
szerkesztő.

Ifjusági tanítás a millennium alkalmából.

Előima.

Világnak bölcs Ura, mennyei jó Atyánk! Téged keres lelkünk, imánk Te hozzád száll e nagy nap reggelén, kibeszélhetetlen édes örömevel hátatelt szívünknek.

Oh nagyot dobban ma szíve a magyarnak, ennek dobbanása pezsdíti meg vérünk öröme, hálára nekünk is jó Atyánk! kik a tudománynak nevelő templomát népesítjük itten. S ajkunk éneket zeng, mely Téged dicsőít, lelkünk zsámolyodhoz száll buzgó imában: áldva Téged s viszont áldást kérve Tőled.

Légy áldott, hogy népünk eleitől fogva atyai gondodba vetted kegyelmesen s tisztább értelemmel, nemes önértéssel, már mint pogány népet felruháztad s tettetted a harcban vitézzé, reményben erőssé és arra képessé, hogy hazát alkosson e bérczövezte szép folyamok téreken s ottan alkotmányos szabadságszerető néppé fejlődhetett! . . . Majd a keresztyénség lelkét oltád belé s ez által a józan szellemi előhaladás erkölcsnemesítő útjára vezetted, mi viszont helyt adott magyar nemzetünknek az európai nagyhatalmak között és fenmaradását biztosítá. S habár ottan-ottan viharos idők látattál is vele: nem kísértéd feljebb, mint elszenvedheté; elestéből pedig mindig fölemelé atyai szent karod; sőt részt adtál neki irigyelt hatalom s dicsőség fényében! Nagy hivatásának teljesítésében Lelked lelkesíté s míg ő védelmezte nyugat műveltségét: el nem hagyva, híven Te védelmezted őt; s a világtörténet ezer éves lapján előkelő helyen áll a magyar neve! Oh légy áldva tőlünk népünk nagy Istene!

Légy áldott, hogy e nép ezereket évét kellő magaslátán állva műveltségnek, anyagi jólétnek, erő s tekintélynek s a legalkotmányosb uralkodó alatt érte meg a Te szent tetszésedből Atyánk!

Oh kihez mennénk hát erő s kegyelemért ez új évezred feltetszett hajnalán, mint Hozzád, atyáink megáldó Istene! Im oltárod előtt leborulva kérünk: növeld nemzetünket ősi erényiben s legyen azok által a jövő ezrén is békében nagy s ha kell győzhetlen a harcban!

Adjad azért, Atyánk! hadd szolgáljon neki megértett intelmül a mult eseménye; adjad, hogy nagy lelkét e honalapító népnek beösmérjék a nemzetiségek, kiknek hazát adott, hogy annyi méltatlan bántalmazás után, szivben meghódolva, legyenek e honban bajtársink, testvérink. S e testvériségben megedzve szilárdul, váltsa fel dicső multját még dicsőbb jelene édes nemzetünknek, az új ezredévben! Amen.

Egyházi beszéd.

Fil. IV: 6. „Semmiről ne legyetek szorgalmatosak, hanem könyörgésekben hálaadással a ti kéréstek megjelenjenek Isten előtt“.

* Mint egykor szintén fáradhatlan szerkesztők.

Nemes tanuló ifjuság! A költő elmerengve magyar hazánk történelmének gyászos eseményein, méltán kiált fel: „Isten csudája, hogy él még nemzetünk!”

Valóban k. ifjk.! ha tekintjük akár azon vérkereszt-ségeket, a melyek tengerén az idők folyamán által ment nemzetünk: akár azt, hogy mindazok mellett is, sokszor „megfogyva bár de törve nem”, ezer éve él e szép hazában; lehetetlen be nem ösmernünk, hogy Isten különös gondviselése örködött nemzetünk felett. S ha van nép, melyet saját történelme vezet és tanít Istenben való bizodalomra: úgy a mi magyar népünk az, mely ezer év vészai közt százszer került el a nagy halált, mely őt a számot tevő népek sorából már-már kiirtotta.

Midőn azért egy ezer év végén s egy más évezred kezdetén meleg szívvel gondolunk nemzetünk s hazánk jövő sorsára s remegve kérjük, mit tegyünk a múlt és jövő ezerévek e határvonánál: bölcsőbb intést senki nem adhat nekünk, mint Pál apt. ez egyszerű szavaiban: „Semmiiben ne legyetek szorgalmatosok” stb.

A mult fájdalmas emlékein támadt s a jövőbe néző honfiai aggodalmaink terhét leemeli szívünkről ez intés és elvezet bennünket ahhoz, kinek hatalmas ereje és kegyelmes gondviselése ezernyi vész között megtartotta és felvirágoztatta nemzetünk és hazánk.

Azért hát félretéve erőtelen aggodalmaskodásunkat, boruljunk le a mi Istenünk előtt és adjunk hálát az ő gondviselésének kiváló áldásaiért a multa nézve; egyszersmind kérjük az ő kegyelmének megtartó és boldogító segedelmét a jövőre nézve.

I.

Az Isten gondviselésének kiváló áldása elsőben is az, hogy már mint pogány népet fejlettebb értelemmel és nemesebb erkölcsi érzéssel áldotta meg nemzetünket. Ezt bizonyítják azon feljegyzések, melyekből őseink vallását ismerhetjük.

Egy Istent imádtak ők, mint pogányok is, mi általában tisztább belátásra vezette őket, s mint a zsidó nép a Jehovát, úgy a magyar is az Istent nemzeti Istenének és magát az Isten választottjának tartotta, mi meg rendkívül emelte önérzetét. S ez az önérzet nemesítően hatott egész életére, a harcban vitézzé, a veszélyben hőssé tette, határozott jellemet és tisztább erkölcsöt fejlesztett benne, minék igazolására legyen elég csak azt megemlíteni, hogy pogány őseink egy nejük voltak és hogy az adott szó az eskü szentségével birt előttök.

Bizonyára őseink ezen eredeti jó tulajdosságai nem csekély mértékben folytak be ezer éves fenállásunk biztosítására. Hiszen ezek alapján fejlődött ki alkotmányunk, alkotmányos életünk, mely a magyar embert szabaddá, koronás királyához példásan hűvé tette, mely nemzeti jogaihoz szárdúl ragaszkodó, azokat még a koronás királylyal szemben is megvédelmezni tudó erélylyel ruházta fel és ez által nemzetünk s magyar hazánk szabadságának fentartója lett. . . . Méltó hát, hogy azokért ajkunkra vegyük a hálaadás szavát, midőn az ezeréveknek örvendezünk.

Másik kiváló áldása az Isten gondviselésének, hogy nemzetünket idejekorán elvezérelte a ker. vallás megismerésére. E nélkül a magyar nép kétségen kívül a gyorsan elenyésző hunnok sorsára jutott volna. Míg az a bölcsesség, mely Istvánt a magyarok ker. vallásra térítésének erélyes munkálására sarkalta: nemzetünknek csakhamar helyet biztosított az európai nagy hatalmak között. Igen, mert a keresztyénség lelke mindazon belső erővel felruház, a melyek józan szellemi előhaladásra

és erkölcsi tökélyesbülésre vezetnek s ez által egy nemzetnek is sorsát biztosítják.

A keresztyénség e megtartó erejével másodszer ruházta fel a gondviselés nemzetünket a reformatio által, mely szabadságszerető, szabadságát féltékenyen őriző magyar népünket amaz igazság megismerésére vezette, mely Krisztus szerint szabaddá teszen. És a midőn elkövetkeztek a nehéz idők, midőn hazánk a jezsuiták és a hatalmas r. kath. főpapság által előidézett vallásüldözés gyászos szinterévé lett és az önkényuralomra törekvő fejedelmek e testvéri harcra támaszkodva ősi alkotmányunkat, hazánk szabadságát megsemmisítéssel fenyegették: protestáns eleink amaz igazság ereje által lelkesen küzdve, kivívták a lelkiismereti szabadságot s azzal együtt megmentőivé lettek alkotmányos szabadságunknak is. . . . S ez az evang. vallás a mellett, hogy ősi szabadságunk megtartója lett, egyszersmind hatalmas lendületet adott a népműveltségnek, a tudományos és általános előhaladásnak s ez által hazánk felvirágozásának is. . . . Méltó hát, hogy ajkunkra vegyük érette a hálaadás szavát, midőn az ezeréveknek örvendezünk.

És mindenekfelett ezért az ezer évért, melyet atyáink Istene e szép haza földén nemzetünknek eltölteni megengedett és ennek folyamán, ha felette nehéz időköt láttatott is vele, soha sem kísérté feljebb, a mint azt elszenvedheté, elestéből midig fölemelte sőt ottan irigyelt hatalom és dicsőség részesévé tette, mert hiszen, mint a költő mondja:

„Nagy volt hajdan a magyar!
Nagy volt hatalma birtoka,
Magyar tenger vizébe' hunyt el
Észak, kelet, dél hulló csillaga!”

ezekért illő hálákat adni Istennek az ezredik évben!

S hogy ezen ezer éven át a világtörténelmében oly jelentékeny szerepet vitt, sokszor nagy feladatot teljesített nemzetünk, hogy többet ne említsek, megvédelmezte a nyugat európai ker. műveltséget a hódító pogány hatalom ellenében; továbbá nemzetünk történelmének nagy alakjaiért, a kik vagy a trónon vagy a harczmezőn, a törvényhozásban vagy a tudományban bölcseségök s lángoló honszerelmük által üdvösen munkálkodtak arra, hogy a magyar nagygyá s neve tiszteltté legyen; végre, hogy ezredik évét a műveltség kellő magaslatán, anyagi jólétben, hatalomban és tekintélyben előkelő helyen állva érte meg nemzetünk: mindezekért szintén Istené a hála, a dicséret és magasztalás!

Hadd hangozzék hát ajkunkon a hálaadás szava és emelkedjék szívünk oltáráról a buzgó lélek hála áldozata Istenhez! „Ő az életnek kútfeje és az ő világossága által látott világosságot” édes nemzetünk ezer éven át! . . .

Kérjük továbbá Isten kegyelmének megtartó és boldogító segedelmét a bizonytalan jövőre nézve.

Kérjük Istent, hogy növelje nemzetünket ősi erényeiben. Hogy az adott szó szent legyen előtte mindenkor és annak megszegése egy másik várnaí veszedelmet ne hozzon reá; történelmének kedvező eseményei szilárdítsák nemes önérzetét, hogy legyen az ezután is több más erényeinek istápolója, mely erényei által legyen e nép e hazában a jövő ezerén is nagy a békében s ha kell, győzhetetlen a harczmezőn.

De épen ezért kérjük Istent, hogy szabadítsa meg nemzetünket a pártoskodás és visszavonás ősi átkától s e tekintetben legyen előtte soha el nem feledett gyászos intelem Mohi és Mohács! mint a melyek „nemzeti nagy létünk gyász temetői.” S általában multjának minden

szomorú eseménye szolgáljon megértett bölcs intelmül nemzetünknek.

Kérjük továbbá nemzetünknek a ker. vallásban való növekedését, s hogy mire a multban nem vala képes, Isten és emberszeretete által lelkökben hódítsa meg mindazon nemzetiségeket, a melyeknek egykor nagylelkűen hazát adott, hogy nemzetiségre és felekezetre való tekintet nélkül legyen e hazának minden polgára egyszersmind hű fia s egymásnak testvére.

És a ker. vallás lelke, míg egyfelől nemesítse erkölcsét, szilárdítsa erényeit: másfelől vezesse előbb a józan tudomány, a felvilágosodás és valódi műveltség áldásos mezején. Mert:

„Minden országnak alapja, talpaköve a tiszta erkölcs!“ és a mily igaz a próféta mondása: „Elvész a nép, mely tudomány nélkül való“: ép oly határozottan állíthatjuk, hogy nemzetünknek a második ezerévhez csak úgy lehet reménye, ha mindenkor lépést tart a kor haladó műveltségével.

Végezetre kérjük Istent, hogy atyai gondviselését terjeszsze ki és nyújtsa meg édes nemzetünk és hazánk felett egy másik ezer évre s öregbítse annak folyamán a magyar nép tisztességét, e nemzet hatalmát, dicsőségét és boldogságát, hogy legyen méltó a dicső ősohöz és ne legyen oka a honfiúi fájdalomnak ismételni ama megszegyenítő szavait:

„Ne nézz őseidre oh magyar!
Ne nézz őseidre, e napokra,
Szemeid gyöngék, a fény megvakít!“

Azonban, K. ifjak! nem elég mind ezt csak kérni és óhajtani, hanem tenni is kell! Be kell igazolnia nemzetünknek, hogy ez áldásokra méltó és hogy meg van benne a képesség arra, hogy Isten segédelmével egy másik ezerévet átéljen.

Ti vagytok a nemzet virágai, jövőjének képviselői K. ifjak! helyeinket ti fogjátok betölteni, a ti kezetekben lesz letéve a haza sorsa és jövője. Tehát a közel jövőben ti reátok néz a nagy feladat: méltókká lenni és méltóvá tenni nemzetünket a szép jövőre „mely után ma buzgó imádság epedez százezrek ajakán!“ Ugyanazért készítek magatokat e nagy hivatásra.

E végett szeressétek Istent mindenek felett. Az isteni félelem megőrzi szívetek tisztaságát és lelketeket széppé minden jóra, nemesre fogékonyvá teszi, a mellett a józan tudományban is előbb vezet, mert „kezdete a bölcseségnek.“ Ekképen biztosítani fogjátok a nemzet jó erkölcsét.

Aztán szeressétek egymást. Oly kevés a magyar, oly nagy szüksége van minden téren rá, hogy a kevesek erejét megsokszorozza a testvéri szeretet lelke! Legyetek hát, mint jó testvérek egymás között, gyámolítsátok egymást szeretettel s a méltatlan bántalmazót visszatorlás helyett szegyenítsétek meg szelid jóságtokkal.

Végre legyetek szorgalmatosak kötelességeitek teljesítésében. Ugy szoktassátok magatokat, hogy a folytonos munkásságban, az előre törekvésben örömet, élvezetet találjon lelketek. Ez megsokszorozza szellemi erőtet, nemes önértetet kelt bennetek és emberkorotokra megveti boldogulástok biztos fundamentumát. Ekképen biztosítani fogjátok a nemzet előhaladását és boldogságát.

Tehát K. ifjak! hogy kiki közületek annak a szép hivatásnak, melyet édes nemzetünk, imádott hazánk az új ezerév érdekében reá ruház, tehetsége szerint megfelelni képes legyen: legyen jelszavatok most és mindenkor: „ora et labora“ — imádkozzál és dolgozzál! S ne feledjétek soha azt a négy szöcskát, melyet a költő

szerint örökségül kell vennetek: „A haza minden előtt!“ Oh mert:

„A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely,
Áldjon vagy verjen sors keze
Itt élned s halnod kell!“ -- Ámen.

Utó ima.

„Isten! áldd meg a magyart
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyujts feléje védő kart
Ha küzd ellenséggel!“

S midőn megösmerve egy-egy régi bűnét, erős akarrattal az ellen feltámad, hogy annak hatalmát végképen megtörje: állj mellé jó atyánk: e szent küzdelemben. Hadd tépje ki maga önkebléből férgét, mit ezer éven át kényeztetve nevelt: a pártoskodásnak átkos szenvedélyét, a vallási közönynek veled nem gondoló s türelmetlenségnek testvérirtó mérgét. Igen, Atyánk: adjad édes nemzetünknek, Lelked erejével, hogy meggyőzze magát!

És legyen Sionod kedves a magyarnak. Isteni félelem vezérelje áldva gazdagát, szegényét keltében-jártában. S testvéri szeretet békesség terjeszsze hona határra boldogító szárnyát: koronás királya legyen édes atya s Te oltalmazója kenettednek Atyánk!

És add a magyarnak szent vallásod mellé az előre törő szorgalomnak lelkét, hogy hiven munkáljon a míg nappal vagon. S hű munkája után szállíts áldást reá: a józan tudomány, valódi műveltség, anyagi jólétel, hatalom, dicsőség viruljon e honban új ezeréven át!

E végett gyermekit ünneplő népednek vedd gondodba s neveld Te magad jó Atyánk! hogy lelkek a tisztát, igazat szeresse, Istenért, hazáért éltöket áldozzák. S elhivatásuknak hű munkálásában erejükhöz erőt, bizodalmat, sikert oh adj nekik Atyánk! hogy ekkép legyenek dicső őseiknek méltó unokái, nemzetünk fájának gyümölcsös virági időről-időre. Ámen.

TANÜGY.

Vegyes tanügyi hírek.

* *A vallástanítás és az orsz. középiskolai tanár-egyesület.* A tanárság és a sajtó egy részében nagy megütközéssel fogadták az orsz. középiskolai tanár-egyesület választmányának azt a határozatát, hogy a tanügyi kongresszus középiskolai szakosztályán, melyet a tanár-egyesület rendez, „A vallástanítás a középiskolában“ című tétel előadását dr. Szigetvári Ivánra, az egyesület titkárára bízták, a ki előre kijelentette, hogy ő ez előadásában, ha rá bízzák, a vallástanításnak a középiskolából való kiküszöbölését fogja indítványozni, mert szerinte a vallás privát dolog, a melybe az államnak sehol, még az iskolában sem kellene beleavatkozni s a melynek tanítását a családra kell bízni, mint a hogy a művelt nyugaton, Francia- és Olaszországban, Svájcban és Észak-Amerikában van. Legfőlegb olyan moráltant tudna elfogadni, a melyet a francia iskolákban tanítanak. A vallástanítás mai módja szerinte nemcsak rossz, hanem erkölcsrontó is, reformálására pedig nincs módja az államnak. A választmány a Szigetvári radikális felfogásának ellene nyilatkozott ugyan s a vallástanításnak nem eltörlése, hanem reformálása mellett foglalt állást, mindazonáltal megmaradt a mellett, hogy a tételt Szigetvári adja elő, a ki a kérdést eredetileg felvetette. A tanárság körében támadt resensusunak elsőben a kassai kerületi tanári kör adott kifejezést, a hol olyan hangok

emelkedtek, hogy ha a választmány másképp nem intézkedik, a katolikus tanárok kénytelenek volnának az egyesületből kilépni és külön katolikus tanári egyesületet alakítani. Kimondotta a kör, hogy a választmány határozatának foganatosítása ellen a legerélyesebben állást fog foglalni s egyszersmind hasonló magatartásra hívja fel a többi tanári köröket is. A választmány aztán most, hogy alkalmat ne adjon a tanárság kebelében is a millenniumi „treuga dei” kitörésére, hamarosan levette a vallásoktatás kérdését a kongresszus napirendjéről.

Valóban sajnálni lehet, hogy a mindkét oldalról tapasztalt szélsőségek ennek a fontos kérdésnek a napi rendre hozását meghiúsították. Mert bár valami jelentékeny javulást a kérdés tárgyalásától az ismeretes viszonyok miatt várni nem lehetett, mindazonáltal az eszmék surlódása, mint egyebütt, úgy itt sem maradt volna nyomtalanul. A tanáregyesület választmányának eljárásától nem lehet ugyan megtagadni a szabad szó tiszteletét, de azt előre kellett volna látnia, hogy kényes természeténél fogva az ügy nem bírja ki a liberalizmusnak ekkora mértékét. Még kevésbé helyeseihetjük azonban azt a türelmetlen actiót, a mely egy önmagában álló és önmagát képviselő vélemény ellen, mint valami komoly veszedelem ellen az ország tanárságát mindjárt talpra akarta állítani s a melynek eredménye ismét csak a tanáregyesület egységének megbontása lett volna. Igazsága van a tanáregyesület választmányának, ha ilyen körülmények között a közhangulatot nem tartja alkalmasnak a kérdés tárgyalására, a mely mindenkefelett nyugalmat, elfogulatlanságot és kölcsönös bizalmat igényel.

* **Dóczi Imre**, a debreczeni ref. főgymnasium igazgatója, kit az egyházkerületi közgyűlés két évvel ezelőtt a tanári kar egyértelmű ajánlatára állított a debreczeni főgymnasium élére, bejelentette az igazgatói tisztről való lemondását, kérvén előbb elfoglalt tanszékére való visszahelyezését. Lemondását azzal indokolja, hogy az intézet sajátságos viszonyainál fogva (tanulók nagy létszáma, ösztöndíjak, jótétemények) annyira el van halmozva adminisztratív teendővel és irodai munkával, hogy az intézet belső életének irányítására és vezetésére, a mit főczélul tűzött maga elé, mikor az igazgatóságot elfogadta, alig fordíthat valami gondot. Másfelől arra a meggyőződésre jutott, hogy a mai viszonyok között, a különböző tényezők összhangzatos működésének hiánya miatt, a mely a legüdvösebb intentiókat is zátonyra juttatja, a főgymnasiumot magasabb színvonalra emelni lehetetlen, vagy legalább erre ő nem érez magában elegendő erőt; míg előbbi munkakörében úgy a főgymnasiumnak, mint protestáns közoktatásunk ügyének jobb szolgálatokat tehet.

A debreczeni főgymnasium érdekéből őszintén sajnáljuk, hogy Dóczi Imre, a ki két évi igazgatósága alatt a főgymnasiumnak sok tekintetben nehéz viszonyai között is határozottan megállapítható eredményeket tudott felmutatni s a ki a tanári karnak s egyházi főhatóságunknak bizalmát teljesen bírja ma is, erre a lépésre határozta el magát. Másfelől azonban érthetőnek tartjuk, hogy oly ember, a ki más téren erejével és munkásságával arányban álló eredményeket ért el, a debreczeni főgymnasium igazgatásának sisiphusi munkájától menekülni vágyik. A debreczeni főgymnasium viszonyai valóban olyanok, hogy minél magasabb szempontból tekintni az igazgató a maga feladatát, annál kevesebb lehetőséget láthat annak sikeres megoldására. Az igazgatóknak irodai munkával való túlterheléséről általános a panasz az állami iskolákban is s a tanári köröket és

a tanügyi sajtót épen most foglalkoztatja az a kérdés, hogy az igazgatók bürokratikus terhén, mely őket igazi hivatásuktól elvonja, miképen lehetne könnyíteni. Ez a kérdés azonban sehol sem olyan égető, mint a debreczeni főgymnasiumban. Reméljük, hogy egyházi főhatóságunk bölcsesége módot fog találni a kérdés oly megoldására, hogy a leghivatottabb erők ne idegenkedjenek a főgymnasium vezetésének nagy és szép feladatától.

* **As országos tanári nyugdíjintézetbe**, a hódmezővásárhelyi főgymnasiumon kívül a kerületbeli többi gymnasiumok már mind felvétettek. Legújabbban a bősörményi gymnasium tanárainak felvételére vonatkozó miniszteri leirat küldetett meg a püspöki hivatalnak, a kik mindnyájan feltétlenül felvétettek az országos tanári nyugdíjintézetbe.

* **A tiszántúli ref. tanárok nyugdíjintézete** feloszlásának most már nincsen egyéb akadálya, mint hogy a hódmezővásárhelyi főgymnasium tanárainak, ezek közt Bányai Sándor vallástanárnak, valamint özvegy Bodolay Lászlónénak az orsz. tanári nyugdíjintézetbe való felvétele tárgyában a miniszteriumból még nem érkezett hivatalos értesítés. A mint ez megérkezik, a felszámolás azonnal végre lesz hajtható. Azoknak a tanároknak, kik az országos tanári nyugdíjintézetbe fizetendő járulékat és ennek kamatját az innen nyerendő osztalék felhasználásával akarják kifizetni s az illető adóhivatal zaklatásával indokolják a felszámolást illető sürgetésüket, azt izenjük, hogy az adóhivataloknak erre a zaklatásra semmiféle alapjuk nincs, annál kevésbé, mert a járulék (a fizetés 300 frton felüli részének harmadrésze) után ugyanis meg fogják fizetni a tanárok a 4%-os késedelmi kamatot folytatólag azon időpontról, a meddig a megküldött miniszteri kimutatásokban a kamat fel van számítva, egészen a befizetés napjáig. A debreczeni főiskola tanáraiért is csak május 1-én történnek meg a befizetések, a nélkül, hogy a debreczeni adóhivatal a késedelemért szót tett volna. Mivel a hódmezővásárhelyi főgymnasiumnak, mint tanintézetnek felvétele kétségen kívül áll, annak már most semmi sem áll útjában, hogy az 1894. szept. 1. óta a tiszántúli ref. tanárok nyugdíjintézetbe befizetett fentartótestületi díjak azonnal visszatéríttessenek.

* **Vallástanárok fizetése.** Gymnasiumaink vallástanárai nem kapnak olyan fizetést, mint a többi rendes tanárok, ezért intézkedett a konvent, hogy ezentúl a vallástanárok is olyan fizetést nyerjenek, mint a többi tantárgyak tanárai. A határozatról értesíteni fogják az egyházkerületeket.

* **Tanítóhiány.** Az öt egyházkerületben összesen 261 helyen nincs tanító. Ennek oka a fizetés elégtelensége. A konvent felír a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, hogy az állami tanítóképzőkben minél több ingyenes helyet állítson, egyúttal pedig a maga felekezeti képezdéinek fentartóit is utasítsa az alapítványi helyek szaporítására.

* **Főgymnasium H.-Nánáson.** A h.-nánásiak gymnasiumukat 8 osztályává akarják fejleszteni. Az építkezéshez és az iskola fentartásához államsegélyt kérnek.

* **Vasúti kedvezmény a felekezeti tanároknak.** A kassai tanári kör azt a méltányos kérelmet intézi az országos tanáregyesület útján a kormányhoz, hogy az egyesület minden tagja számára adassék meg az a vasúti kedvezmény, a melyben az állami iskolák tanárai részesülnek.

* **As érettségi vizsgálat reformja.** A Magyar Paedagogiai Társaságban Heinrich Gusztáv „Tételek az érettségi vizsgálatról” cím alatt értekezést tartott. Az

érettségi vizsgálatot nemcsak szükségesnek, hanem elengedhetetlennek tartja és a középiskolák munkájának eredménye szempontjából színvonalát fokozandónak mondja. Kívánja, hogy 1. a magyar írásbelire csak egy, aesthetikai vagy irodalomtörténeti föladat adassék; 2. a latinból latin szöveg fordíttassék magyarra; 3. a modern nyelvekből önálló földolgozásra is tüzessék ki föladat; 4. a szóbeli vizsgálaton hazánk története a világtörténettel kapcsolatban kívántassék. Semmiféle fölmentést vagy kompenzációt nem tart helyesnek, ellenben kívánja, hogy a VII. oszt. tanulók a szóbeli vizsgálaton jelen lehessenek.

* **Iskolai termek szufoltságának** megszüntetése Dániában. A dán közoktatási miniszter törvényjavaslatot nyújtott be a képviselőháznak, mely a nép- és polgáriskolai törvény megváltoztatását czélozza. Paedagogiai és egészségügyi szempontból érdekes az az intézkedés, hogy az egyes osztályokban a tanulók létszáma 35-ben állapítatik meg. A módosított törvény életbeléptetése 624 tanító alkalmazását teszi szükségessé.

r. v.

KÖZÉLETÜNK.

Egyetemes konvent.

Segélyezések ügye. Egyszersmindenkori segélyben részesített egyházak és lelkészek a tiszántúli egyházkerületben:

A) Egyházak: Aranyos-Medgyes 60 frt, Magosliget 80 frt, Misztótfalu 60 frt, Nagy-Kolcs 40 frt, Pálfalva 50 frt, Rozsály 80 frt, Sárköz 80 frt, Bánfalva 50 frt, Békés-Sámson 40 frt, Földeák 70 frt, Füzesi 50 frt, Kunágota 60 frt, Nagy-Szredistye 50 forint, Ref.-Dombegyháza 70 frt, Ref.-Kovácsháza 70 frt, Szkulya 40 frt, Borzsova 60 frt, Búcsú 40 frt, Csetfalva 50 frt, Daróc 80 frt, Déda 60 frt, Gecse 80 frt, Gut (Kis- és Nagy) 80 frt, Halábor 40 frt, Harangláb 50 frt, Kajdaszó 50 frt, Kis-Lónya 80 frt, Macsola 40 frt, Márok-Papi 40 frt, Nagy-Bégány 40 frt, Sáros-Olaszi 50 frt, Surány 50 frt, Uj-Dávidháza 80 frt, Zápszony 60 frt, Berettyó-Szt.-Márton 50 frt, K.-N.-Rév 130 frt, Nagy-Szántó 40 frt, Pelbárthida 80 frt, Siter 60 frt, Felső-, Alsó-Józsa 100 frt, Vedres-Alsó-Ábrány 100 frt, Gálos-Petri 70 frt, Ér-Adony 40 frt, Monos-Petri 80 frt, P.-Fegyvernek 80 frt, Rákóczi 150 frt, Tisza-Nagyrev 60 frt, Tisza-Sas 50 frt, Bere 60 frt, Csomaköz 60 frt, Kaplony 50 frt, Nagy-Dobos 60 frt, Papos 70 forint, Parasznia 60 forint, Szaniszló 60 frt, T.-Bökény 60 frt, Fekete-Ardó 50 frt, Fekete-Patak 50 frt, Péterfalva 60 frt, Tisza-Keresztur 80 frt, Tivadar 50 frt, Verbőcz 40 frt, Budai-Ábrány 40 frt, Mártonfalva 60 frt, Nagyfalva 50 frt, Nyir-Acsád 60 frt, Anarcs 50 frt, Eör 50 frt, Gemzse 30 frt, Gyüre 60 frt, Karász 40 frt, Kótaj 60 frt, Mihálydi 50 frt, Ramocsháza 40 frt, Tisza-Szt.-Márton 50 frt, Vasmegyer 50 frt, Ménes-Györök 150 frt, Nyégerfalva 50 frt, Pankota 80 frt, Borzova 80 frt, Dara 40 frt, Fülöp-Daróc 80 frt, Györgytelek 80 frt, Istvádi 50 frt, Majtis 60 frt, Pusztá-Daróc 70 frt, Rápoli 50 frt, Sonkád 60 frt, Szamos-Becs 60 frt, Jánk 60 frt, Zsarolyán 60 frt, összesen 5690 frt.

B) Lelkészek: Balajthy Károly szamos-kórodi 40 frt, Barkász Albert méhteleki 50 frt, Bodor Pál tiszabereki 40 frt, Hajdu Albert udvari 30 frt, Hajdu Zsigmond batizi 40 frt, Papolczy Zoltán apai 40 frt, Pásztor István marosligeti lelkészek 50 frt, Dankó Géza módos-csávosi előkönyörgő 30 frt, Nagy Bertalan szkulyai 40 frt,

Somogyi Lajos békés-sámsoni 40 frt, Veres István füzesi előkönyörgő 30 frt, Batta Ferdinánd nagy-bégányi 40 frt, Bánóczy Endre n.-muzsalyi 50 frt, Bereczky János hetei 60 frt, Bereczky József bereg-ujfalusi 40 frt, Boros Sándor sáros-olaszi 50 frt, Dajka Ignác haranglábi lelkésztanító 40 frt, Darcsi Miklós borzsovai 50 frt, Deli Tamás tivadari 40 frt, Jászter József m.-jánosii 40 frt, Kölcsey Zsigmond csetfalui 40 frt, id. Lánczy József márokpapi 50 frt, ifj. Lánczy József halábori 30 frt, Miklós József gecsei 40 frt, Nemes Ferencz búcsúi 40 frt, Peterdi Pál surányi 30 frt, Péter Sándor zápszonyi lelk. 40 frt, Sütő Miklós kajdanói lelk. 40 frt, Tariska Lajos balazséri 40 frt, Bokros Benedek, hegyköz-száldobágyi 40 frt, Józsa Gábor posalaki 40 frt, Balogh Imre kécsi 40 frt, Csuka Ferencz apát-kereszturi 50 frt, Debreczeni László felső-ábrányi 40 frt, Eggressy Imre kólyi 40 frt, Fazekas Mihály gálospetrii 80 frt, Jakab József éradonyi 30 frt, Nagy Sándor poklosteleki 40 frt, Szabó József alsó-ábrányi 40 frt, Sipos János tóti 40 frt, Szatmári János monospetrii előkönyörgő 30 forint, Papp Károly rákóczi 60 frt, Kéri Pál paposi 50 frt, Lányi Kálmán hodászi 40 frt, Szabó Menyhért kaplonyi lelkésztanító 30 frt, Tukacs Albert domahidai 30 frt, Turóczi Gyula paraszniai 30 frt, Veress Imre irinyi 30 frt, Deák Mihály tiszakeresztúri 50 frt, Fekete Károly tivadari 40 frt, Szabó József péterfalvai 40 frt, Szekeres Sándor forgolányi 30 frt, Szép Ferencz tisz-újhelyi 50 frt, Szük Sándor verbőczyi 40 frt, Fodor Beniamin hajdu-dorogi 40 frt, Takács Zsigmond martonfalvai 30 frt, Árokháti Béla gyürei 30 frt, Bakos Pál szakolyi 40 frt, Barcsa Endre ajaki 50 frt, Bíró János anarcsi 30 frt, Csatári Zsigmond sényői 40 frt, Dűcs György besztercei 40 frt, Erdélyi Imre ramocsházai 30 frt, Fekesházi Gyula nagyvarsányi 50 frt, Görömbey István cserepes-kenézi 30 frt, Keresztesi Sándor nyirmadai 50 frt, Kézi András kékesi 30 frt, Marton Gyula mihálydi 40 frt, Molnár Ferencz orosi 30 frt, Molnár Miklós bákai 40 frt, Nagy István gemzei 40 frt, Nagy Kálmán lövőpetrii 30 frt, G. Nagy Lajos encsenci 40 frt, Nemes István petneházai 40 frt, Nemes Menyhért székelyi 40 frt, Somogyi József turai 30 frt, Szentpéteri István mogyorósi 30 frt, Tóth Gábor nyir-bogdányi 40 frt, Kocsa Károly pankotai 50 frt, Szabó József, szintyei 50 frt, Vadas Gyula csermői lelkésztanító 40 frt, Csépké Péter ricsei 50 frt, Csizsár István zsarolyáni 30 frt, Domján Pál szamosbecsi 50 frt, Ferenczi Imre darai 30 frt, Jakab Antal penyigei 40 frt, Kazay Gyula gyügyei 30 frt, Kormány Károly borzovai 30 frt, Losonczy Gusztáv komlós-tótfalusi 40 frt, Nagy Bernát czégénydányádi 40 frt, Nyíri Gyula rápolti 50 frt, Pásztor Lajos angyalosi 40 frt, Szabó Béla jánki káplán-tanító 30 frt, Szeőke József mándi lelkészek 50 frt; Összesen 95 lelkész 3800 frt.

Missiói segély ez évben épen úgy maradt, mint a múlt évben volt; a tiszántúli egyh. kerületben az összeg ez évben is 5630 fitot tesz, u. m.: Polgári missió 500 frt, békés-bánati egyházmegye 1730 frt, Munkács 600 frt, Bilke 200 frt, Dolha 300 frt, Técső 100 frt, Huszt 100 frt, Nagy-Szóllós 100 frt, Körös-Nagy-Rév 400 frt, Avas-Ujváros 150 frt, Krassó 100 frt, Máramaros-Sziget 300 frt, Erdőd 50 forint, Nagy-Bánya 150 frt, Erdőhegy 150 frt, Boros-Sebes 300 frt, Uj-Bokszeg 100 frt, Radna-Lippa 300 frt.

Tökesegegy kiosztását is megkezdte most ujjal az egyetemes konvent három egyházkerületre nézve, u. m. a tiszántúli, tiszáninneri és dunántúli egyházkerületekre. Két egyh. kerületre esett segélyösszegek

a jövő konventen osztatnak majd ki. Tőkesegélyben részesült egyházak a tiszántúli egyh. kerületben: Resicza 150, Makkos-Jánosi 30, Ugornya-Gergelyi 25, Magyar-Kakucs 25, Szerep 50, Felső-Ábrány 50, Órmező-Ladány 20, Gödényháza 50, Tur-Terebes 30, Erdőd 50, Patóháza 30, Mérc 50, Radna-Lippa 124, Gyulaj 30, együtt 714 forint.

Az egyetemes tanügyi bizottság megalakulásáról az egyetemes konvent örömmel értesült, az általa készített alapszabályokat megerősítette, a mint az következők:

A magyar ev. ref. egyház egyetemes tanügyi bizottságának szervezete és hatásköre.

1. §. Az egyetemes tanügyi bizottság a konventnek iskolaügyi közege (Egyh. Törvény 496. §. 1.). All 20 tagból, kik közül 10 tagot a konvent a maga rendes tagjai közül, 10 tagot pedig az egyházkerületeknek a konventen kívül álló tanügyi férfiai közül (minden kerületből kettő-kettőt) választ.

A bizottság tagjainak megbízatása 3 évre szól és mindig a konventi 3 éves ciklussal együtt jár le.

2. §. Az egyetemes tanügyi bizottság a) az Egyh. Törvény 405—497. §§-ban foglalt rendelkezéseit, a melyek végrehajtása a konvent hatáskörébe tartozik, nyilvántartja; a felmerülő teendőkre nézve, a szükséghez képest véleményes előterjesztéseket és javaslatokat készít, indítványokat tesz;

b) az egyházkerületekből a konventhez beérkező iskolaügyi adatokat, jelentéseket, kimutatásokat a konvent tanácskozásai számára rendszeresen feldolgozza;

c) tanácskozik mindazon ügyekről, melyeket a konvent esetről-esetre útasít hozzá, s ezekre vonatkozó megállapodásait, illetőleg javaslatait is a konvent elé terjeszti.

3. §. Az egyetemes tanügyi bizottság a maga tagjai sorából elnököt, jegyzőt és szakelőadókat választ, még pedig egyet a theologiai és bölcsészeti, egyet a jogakadémiai, egyet a gymnasiumi, egyet általában a népoktatási, egyet külön a leánynevelő s a keresztyén felebaráti nevelőintézeti ügyeknek s egyet az iskolai vagyion és alapítványi és külföldi ösztöndíj-ügyeknek előterjesztésére. A választás titkos szavazással történik.

4. §. Az elnök a) a bizottsághoz érkezett ügyeket a szakelőadóhoz, előkészítésre, idejében eljuttatja; b) az üléseket összehívja; c) a tanácskozásokat vezeti; d) a bizottság nevében a konvent elé terjesztendő vagy ennek megbízásából iskolai hatóságokhoz közvetlenül intézendő ügyiratokat a jegyzővel vagy az illető szakelőadóval együtt aláírja. Az elnök akadályoztatása esetében a bizottság ideiglenes elnököt választ.

5. §. A jegyző a bizottság teljes üléseiről jegyzőkönyvet vezet; a jegyzőkönyv alapján teendő előterjesztéseket s esetleges kiadványokat elkészíti s az elnök aláírásával rendelkezések helyére juttatja.

6. §. A szakelőadók a reájok bízott ügykörökben a bizottsági ülések tárgyalásai alá az ügyeket kellő részletességgel előkészítik, megokolt javaslatokat beterveznek, a bizottság által esetről-esetre reájok ruházandó megbízásokban eljárnak s erről jelentéseiket megteszik. Az intézeteket fentartó hatóságokkal adatok, felvilágosítások nyerése végett közvetlenül érintkezhetnek.

7. §. A bizottság üléseit, évenként egyszer, vagy szükség esetén többször is, rendszerint a konventi ülésszakot megelőző napokon tartja. A szakelőadók mellé, vagy egyes felmerülő fontosabb ügyekre szak-illetőleg albizottságokat küldhet ki, de határozatait úgy az elnöki előterjesztések, mint a szak-előadók által előkészített

tárgyak, vagy egyes tagok indítványai felett, mindig teljes ülésben tanácskozva mondja ki.

8. §. A bizottság tagjainak úti költségeit és napi díjait az illető egyházkerületek, a bizottsági ügyvitelnek fölmerülő általános költségeit az egyházkerületek a megállapított arányban közösen fedezik.

Ezen szervezetet körülíró §-ok megerősítettek.

Az egyetemes tanügyi bizottságnak jegyzőkönyvében foglalt azon indítványt, hogy kerületenként 2—2 póttag választassék, az egyetemes konvent elfogadván a következő póttagok választattak meg: Dunamelléki egyh. kerületből: Dr. Vécsey Tamás, Ádám Kálmán esperes.

Dunántúli egyh. ker.-ből: Antal Gábor püspök, Antal Géza tanár.

Erdélyi egyh. ker.-ből: Dózsa Dénes, Bedőházi János tanárok.

Tiszáninneri egyh. ker.-ből: Ballagi Géza, Zsöldos Benő tanárok.

Tiszántúli egyh. ker.-ből: Bacsoni Lajos, Dóczi Imre tanárok.

Az egyetemes tanügyi bizottság jegyzőkönyvében foglalt indítványok elfogadtattak.

Ezen közérdekű tárgyakon kívül voltak még a közjogi bizottságnak és a közigazgatási bizottságnak többen előterjesztései, nemkülönben a konventi bíróság is egy fegyelmi ügyben meghozta ítéletét, de ezeket, mint nem közérdekű tárgyakat, mellőzzük.

Ezek után a konvent üléseit berekesztette.

A beregi egyházmegye közgyűlése.

A beregi egyházmegye márczius hó 17—18. napjain Beregszászban tartotta meg tavaszi rendes közgyűlését a csaknem teljes számmal egybegyűlt lelkesi testület, az egyházak képviselői és szép számu érdeklődő közönség részvételével Sütő Kálmán esperes és Uray Imre egyházmegyei gondnok elnöke alatt.

A gyűlést megelőző nap délutáni óráiban az egyh. megyei tiszti kar több lelkes jelenlétében konferenciát tartott, melyen az egyházlátogató küldöttségek jegyzőkönyveiben foglalt, s közgyűlési elintézését igénylő és más fontosabb ügyek lettek előkészítve s határozati javaslatokkal ellátva.

Következő nap d. e. 10 órakor Sütő Kálmán a közgyűlést költői szárnyalásu imával megnyitván, visszapillantást vetett azon nagyfontosságú alkotásokra, a melyek egyházi életünkre részben átalakító, részben előbbrevivő jótékony hatást lesznek előidézendők, mint: az egyházpolitikai törvények életbeléptetése, az országos lelkesi özvegy-árva gyámintézet megalapítása és a kolozsvári theologiai fakultás felállítása; majd hazánk ezeréves fennállásáról emlékezvén meg, hazafias érzellemmel adott hálát a gondviselő Istennek nemzetünkkel ezer éven át éreztetett atyai jóvoltáért. Végül meleg hangon emlékezett meg Lukács Ödön felső-szabolcsi esperes váratlan elhunytáról, s jelezte a nagy veszteséget, mely e kiváló egyházi férfiú kidőlésével nemcsak tulajdon egyházmegyéjét, hanem az egyházkerületet és egyetemes ev. ref. egyházunkat érte. Indítványára a közgyűlés jegyzőkönyvében emlékét megörökíti, s a felső-szabolcsi egyházmegyéhez, valamint az elhunyt családjához meleg hangú részvétiratot intézett.

Az egyházmegyei tiszti kar kiegészítése végett a múlt évben megválasztott egyik világi jegyző Peterdy József árvaszéki ülnök a hivatali esküt letévén, jegyzői székét szép beszéddel elfoglalta.

Az esperes időszaki jelentése után az egyházmegye

szellemi és anyagi állapotát feltüntető részletes előterjesztés olvastatott, melyből kitűnt, hogy a vallásos és erkölcsi élet egyházmegyénkben kifogástalan; a népnevelés ügye általában véve virágzó állapotban van, mit igazol az a szép számú kitűnő tanító, a kiknek szakértelme és ügybuzgalma jegyzőkönyvi elismeréssel jutalmaztatott. Az egyházak az önfentartás nehéz küzdelmei között általában dicsérendő buzgalmat fejtenek ki anyagi helyzetök gyarapítására, a mit eléggé igazol a csaknem minden egyházban végzett különböző építkezés, nyári munka vállalás és szép mennyiségű kegyadományozás. Mindezek az egyházmegye szellemi és anyagi állapotának rendezettsége mellett tanuskodnak.

Az országos lelkészi özvegy-árva gyámintézet életbeléptetése osztatlan örömmel vétetett tudomásul, s egy bizottság lett kiküldve, hogy a „Jelentő ívek” adatainak helyesbítésével az egyes lelkészek jövedelmét a tagsági és belépési díjak fizetésére nézve megállapítsa. Az országos gyámintézetbe fizetendő illetmények beszédésével Bary Sándor bátyui lelkész és e. m. közpénztárnok bizott meg.

Az országos és egyházmegyei gyámintézet viszonya megállapított. Az egyházmegye keblí gyámintézetét továbbra is fentartja, s annak tagja lehet minden ujonnan belépő lelkész, ha a feltételeknek eleget tesz. Ezúttal a gyámsegély özvegyek részére 80-ról 100 frtra, árvák részére 40-ről 50 frtra emeltetett öt évi időtartamra, s kimondatott, hogy lelkész halál esetén a hátramaradott családnak 100 frt segély adatik temetési költség címén.

Az egyházmegye a lelkészeknek az országos gyámintézettel szemben előállott terhes kötelezettségén könnyítendő, kimondotta, hogy a gyámintézet a lelkészek belépési díjainak részben vagy egészben leendő törlesztésére minden lelkész után annyi 6 frtot fizet, a hány évet szolgált mint rendes lelkész és gyámintézeti tag 20 évig. A 20 évnél tovább szolgált lelkészek belépési díját egészben fizeti.

A számvévőszék jelentései a pénztárak állásáról elismeréssel vétettek tudomásul, s annak az országos és helyi gyámintézet viszonyára vonatkozó alapos tanulmányozásra valló munkálatáért köszönet nyilvánított.

Egyházkerületi képviselőkül megválasztattak, egyházi részről: Kallós Tivadar, világi részről: Varga Sándor tanácsbírák.

A bihari egyházmegye indítványa az egyházközségi közgyűlések szervezése tárgyában pártolólág terjesztetik az egyházkerületi közgyűlés elé.

Az egyházmegyének az ezredéves ünnepekben való részvétele módozatainak megállapítása végett bizottság neveztetett ki, mely a vármegye hason célú bizottságával egyetértve fog az ünnepélyek rendezésére nézve intézkedni.

Számos közgyűlési tárgy elintézése mellett a közgazgatási bíróság is több vitás ügyben hozott ítéletet, de ezek mind magán érdekűek lévén, e gyűlési tudósítás keretéből kimaradhatnak.

Végre megemlítem még, hogy a gyűlés első napján Uray Imre egyházmegyei gondnok úrnak már szokássá vált szíves vendégszeretetéből a „Vasuti szálloda” nagytérképében a bőkezű házigazda által kijelölt menü szerint készített gazdag ebédhez ülünk, hol a tanácskozás zöld asztala mellett tanusított komoly magatartást a fesztelen jókedv váltotta fel, számos pohárköszöntővel fűszerezve a kedélyes együttlételet.

Beregi.

Gyűlési tudósító.

A nagy-bányai ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlését Nagy-Bányán, 1896. ápril hó 16 és 17-ik napjain tartotta meg Bencsik István esperes és gróf Dégenfeld Sándor gondnok elnöklete alatt.

A közgyűlést megelőzőleg istenitiszteletet tartottunk, hol nagyszámú közönség jelenlétében a helybeli s.-lelkész Vai József mondott Luk. 5. 1—6. alapján hatásos alkalmi egyházbeszédet. Istenitisztelet után a városháza nagytanácsstermébe vonultunk, hol az érdeklődő férfi és női hallgatóság jelenléte mellett Bencsik István esperes magas szárnyalású imában a lelkeket Istenhez emelte. Ezután alkalmi, a szó teljes értelmében millenniumi megnyitó beszédet mondott olyat, hogy azt halvány vonásokban visszatükrözni meg se kísérem, olyat, hogy annak hatása alatt kitoró lelkesedéssel ment határozatba, hogy esperes urnak úgy imája, mint ezen beszéde jegyzőkönyvünkben egész terjedelmében kinyomassék.

Ezután a nagy gonddal összeállított esperesi jelentés olvastatott, melynek főbb vonásai talán nem lesznek untatók a t. olvasóra sem. Örömmel jelzi ugyanis jelentés, hogy a vallás-erkölcsi élet egyházmegyénkben teljesen megnyugtató, a mult év okt. havában életbelépett egyházipolitikai törvények zavarólag híveinkre nem hatottak, az azóta kötött házasságok a vallás áldásában mind részesültek. A statisztikai adatok a következő helyzetet tárják előnkbe. Anyaegyház van egyházmegyénkben 42, leányegyház 5, összesen 47, szórvány és főkegyház 87. Rendes lelkészeink volt 40, helyettes 1, segédlelkész 3. Lelkek száma fi 11480, nő 11632, összesen 23312. Szülöttek száma fi 565, nő 541, összesen 1106, ebből törvénytelen fi 61, nő 30, összesen 91. Áttértek hozzánk más vallásról fi 12, nő 13, összesen 25. Kitért tőlünk fi 4, nő 1, összesen 5. Beköltözött fi 94, nő 58 együtt 152, kiköltözött fi 114, nő 137 együtt 251. Meghalt fi 343, nő 358 összesen 701. Ha a szülöttek, áttértek, beköltözöttek számából a halottak, kitértek és kiköltözöttek számát levonjuk 302 szaporodás mutatkozik. Ujházias tiszta 182, vegyes 26 együtt 208. Konfirmált fi 252 nő 234 összesen 486.

Tanköteles 6—12 éves gyermek volt fi 1580, nő 1448 összesen 3028. Ezek közül a mi iskolánkba jár 1329 fi, 1184 nő összesen 2513, más iskolába jár 119 fi, 107 nő összesen 226. Iskolás idő előtt elhagyott fi 49, nő 77, összesen 136. Iskolába soha sen járt fi 73, nő 80 összesen 153. Ismétlőiskola köteles fi 512, nő 508 együtt 1020. Iskolába jár fi 192, nő 112 összesen 309. Az építkezések pénzértéke 8437 frt. Adakozások pénzértéke pedig 3856 frt 52 krt teszen ki.

Ezek meghallgatása után esperes úr a belhivatalnoki változásokról tett jelentést s megilletődött szívvel tudatta, hogy lelkészi karunk egyik szelid lelkü érdemes tagja Szikszay János meghalt, neve és érdemei jegyzőkönyvünkben meg fognak örökíttetni. Az így megüresedett lázári lelkészi hivatalra Bottyán Pál f.-bányai s.-lelkész választott meg egyhangulag. Rozsályi lelkész Sarkadi Mihály egyházmegyénkből eltávozván, helyére Sárközi Ignác p.-daróczi lelkész hivatott meg. A tanítói karban szokatlan mérvű nagy hullámvész volt, mit megmagyaráz a nagy tanítóhiány; bizony-bizony nem tudom e tekintetben hova jutunk mert ma is hat tanítói állomásunk van üresedésben. Ezzel kapcsolatban jelzem, hogy már a folyó évben öt egyházunk, jelesül az apai, aranyosmegyesi, patóházai, vámfalusi és udvari kötötték meg az állammal a szerződést tíz évre iskoláikat bérletbe adván és így felekezeti iskolájukat beszüntetvén; mind ezek részére egyházmegyei közgyűlésünk — tekintettel

jelzett egyházak szegénységére — az engedélyt megadta s szerződéseiket jóváhagyó záradékkal való ellátás végett a főt. egyházkerületre pártolólág felterjeszti.

Az üresedésben volt világi tanácsbírói hivatal betöltése tárgyában beérkezett szavazatok felbontatván, az egyházak szavazatainak nagy többségével Helmeczy József e. m. ügyész választotta meg, ki is az esküt letéve, magát egyházmegyénk szolgálatára felajánlva, székét elfoglalta. Sokat sőt mindent várhatunk tőle; e szerencsés választás folytán most már tisztí karunk teljes; tevékeny lelkes ifju erőkkkel dicsekedhetünk. Eljenek, munkálkodjanak is számos évekig.

Egyházmegyénk érdemes főjegyzője Gergely Károly az egyházmegye történetének megírásában fáradozván, már odáig haladt, hogy őszi közgyűlésünkig a munkát sajtó alá rendezheti, ha a kiadás költségeit fedezni fogjuk, nagyon természetesen jelentését örömmel vettük tudomásul s a kiadás költségeit készséggel megszavaztuk, az a kérdés már csak hogy hát írói tiszteletdíjáról tudunk-e, fogunk-e gondoskodni.

Első nap délelőtt ezek voltak a fontosabbak; a gyűlési teremből aztán közeledre mentünk, a gyűlés tagjai és Nagy-Bánya város előkelősége felekezetre való tekintet nélkül, mint egy kétszázán. Ott, mondani sem kell, hogy a szel'emes tósztokban volt bővölködésünk. A délutáni órákban nagy érdeklődés mellett gyámintézeti közgyűlésünk volt. Megállapodásunk főbb pontjait képezték, hogy: 1-ször új tagokat többé nem vesz fel kebelbeli intézetünk, 2-or intézetünket tovább fejleszteni nem fogjuk. 3-or az intézet, jogosult tagjaiért úgy a belépési járulékot, mint az évi tagsági díjat fizeti évenként 500 forintig; az ez összesen felül levő szükségletet magunk között lelkészi fizetéseink arányában perczent szerint fogjuk kivetni stb. stb.

A második nap délelőtt a mikolai fegyelmi ügy foglalkoztatta a bíróságot, az ítélet az lett, hogy lelkész K. Gy. $\frac{1}{3}$ nyugdíjjal helyéből elmozdítatik, az egyházi volt előjárók ellen fegyelmi vizsgálat indítatik; az ítélet ellen azonban mindkét fél fellebbezést jelentett.

Ezután következett még sok tárgy, de melyek legnagyobb része helyi érdekű. Új díjlevelek készültek. Bizottsági jelentések tárgyalattak. Adás-vevési ügyeletek a főt. egyházkerületre további megerősítés végett felterjesztetnek. Esperes, jegyzők és pénztárnok tiszteletdíjai emeltettek. Pénztárnok, könyvtárnok számadásai a számvizsgáló bizottságnak kiadatnak. Az államsegélyt öt lelkész, öt tanító részére 40—40, négy egyház részére pedig 37 forint 50 krajczárjával megszavaztatott.

A gyűlést április 17-én este, miután úgy Nagy-Bánya városa, mint a nagybányai ev. ref. egyház irányában a felülmulhatatlan szíves vendéglátásért jegyzőkönyvileg köszönetet mondtunk, berekesztettük.

Hajdu Zs.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

22. Adatok a battonyai egyház történetéhez.

(Folyt. és vége.)

1869. június 5-én a várostól templom építésre 500 frt segély adatott.

Június 27-én a régi parochialis telek 2000 frtért eladatott oly feltétellel, hogy a templom használatát 1870. április 24-től számítandó 3 évig még szabadon használhatja az egyház.

1870. jan. 23-ikán az ingyen fuvarozás eltöröltetett. Május havában költöztek el a régi épületből a Baier-telken vett egyházi épületbe.

Mostani iskolája építéséhez az egyház 1870. június havában fogott oly kilátással, hogy azt még azon évben fel is építik; azonban a tartós esőzések miatt az építkezés félbehagyatván csak a következő év tavaszán lett folytatva 1871. június havában befejezve.

1872. év jul. 14-én záratott be a régi templom falai avultsága és közveszélyes repedései miatt, az utolsó istenitisztelet is azon a napon tartatott meg. Ez első templom az 1841-ik évben épült, vályogfallal, zsindegy tetőzettel, kis toronnyal, hossza 7 öl, szélessége 2 öl 3 láb, magassága szintén ennyi volt. Ettől fogva az új iskola épület tanterme lett az istenitisztelet helyiségévé, a régi harangok az iskola udvarán lettek felállítva.

1872. szept. 1-én Főríz Gáspár tanítót választott.

1874. febr. 1-én az eddigi terményekben fizetett egyházi adó pénzre átváltoztatásáról tanácskoznak s azt elvben el is fogadják. Hogy az a terményben fizetett adó milyen minőségű lehetett következtetni lehet reá az 1865. jun. 25-én hozott határozatból, melyben gondnok útasítva lett, hogy ügyeljen arra, hogy párbérbe épen szemetet ne adjanak.

1878. febr. 24-én a templom építés egyhangulag elhatározatik, erre a következő önkéntes adózást fogadták el önkéntesen: 1 szellér 8 frt, házzal bíró 15 frt, fertály földdel bíró 25 frt.

Kivételre a Szlávicsék és Kondorosi aradi építészek körjárás tornyú terve fogadtatott el, a belső szélesség 8 méterben, belső hosszúság 17 méterben állapították meg.

1883. márcz. 11-én kéri az egyháztanács az egyházmegyét, hogy lelkészi állomása a 3-ik osztályból az 1-ső osztályba soroztassék.

1883. márcz. 25-én a terményben fizetett egyházi adó eltöröltetett, helyébe egyhangulag a készpénzbeni egyházi adózás fogadtatott el, s van érvényben ma is.

1883. június 24-én a templom építés Szücs József makói építésznek adatott ki, auguszt 5-én délelőtti 11 órakor az alapkövetéttet. Hogy épült fel az Isten háza, megírtam azt a Téli Ujság 1890. évi folyamában, idézem belőle — mint tárgyunkhoz tartozót — a következőket:

Azelőtt 13 évig iskolájukba gyűltek össze a hívek istenitisztelet tartására, a mely azonban semmi tekintetben nem felelhetett meg a kívánalomnak, sem azon hely méltóságának, a melyben az ember az ő Istenét imádni szokta. Hő vágyuk volt, vajha ők is templomot építhetnének, a melynek a környező pusztákra kilátzó tornya, a másik három mellett külsőleg is kifejezné az ő létezésüket; a mily magasztos volt a vágy, olyan lehangelő volt annak tudata a mit ők érezhettek legjobban hogy „szegény az ekklésia“. Nem régen keletkezett egyház, 500, az is egyesült lélek önmagában mire mehetne?!

Volt ugyan kötvényen pár ezer forintjuk, gyűjtésből is jött be valami; árnde abból 10,000 frtnál többé kerülő templomot építeni nem lehet! Mit tegyenek tehát? Folyamodtak a protestáns egyháznak fennállása óta legerősebb patronusához: az önmegadóztatáshoz, megadóztatták magukat. Hogy mily mértékben, a példák beszéljenek: Asbóth örökösökre ki volt vetve 225 frt, Lakatos Lajosra 185 frt, Bheár Frigyesre 148 frt, Görbe József és István testvérekre 341 frt, a melyhez ők még önként 201 frtot ajánlottak. Ezen kívül Görbe István 1000, Görbe József 2000 frtot vett fel és fizette ki az egyház helyett, mely azt nála évenként törlesztette, Purgly János és Lajos birtokosok a tetőépítéshez 200 frt adománnyal járultak. Ambrus István lelkész harangot öntetett 381 frt értékben,

Fórizs Gáspár tanító és neje úrasztalát készíttetett, a melyre Purgly Lajos és neje pompás értékes díszterítőt ajándékoztak. Nagy Károly a díszes szószéket elkészítette ingyen. Nagy Dávid főgondnok pedig az építés körül felmerült különböző szükségekkel szemben ment elő nem csüggedő, mindent előteremtő jó példával. Így hozta meg mindenki áldozatát, s ez áldozatoknak s a kitartó munkának eredménye az lett, hogy 2 év alatt a belső felszereléssel együtt 13,130 frtba került templom elkészült, 1885. novemb. 29-én felavattatott Révész Bálint püspök, Szabó János esperes, Garzó Gyula, Csécsi Miklós, Frint Lajos, Szondi Imre, Ambrus István lelkészek közreműködésével.

1888-ban iskola felszerelésre adakozásból 69 frt 10 kr. fordítottatott.

1892-ben a torony- és templomtető újra festetett 75 frt értékben, mely adakozásból gyűlt be.

1893-ban az iskola lepadoltatott 90 frt — a lelkészi lak átalakítottatott 930 frt — értékben, a templomba közadakozásból hármónium szereztetett 251 frt 10 kr. értékben.

1894-ben a templomi székek, karzat újra festetett.

1895-ben az iskola kibővített, 1895. szept. 1-én Orbán Ferencz tanítónak választott.

Az egyház úrasztala készletei következők:

Az asztal 1885-ben készült, Fórizs Gáspár és neje Simon Juliánna ajándéka.

Egy ezüst pohár, belőlről aranyozva, „a battonyai ref. egyház nőtagjainak adakozásából 1868.” felirattal.

Egy ezüst tányér felirat nélkül.

Egy ezüst ostyatartó „a battonyai egyesült prot. egyháznak 1885 nov. 29. Dr. Asbóth Albert.”

Egy 7 liternyi úrtartalmú majolikához hasonló köedény korsó, gyönyörűen beégetett szőlőfürt, buzakalász kehely és szép virág díszítéssel „a battonyai egyesült egyház részére” felirattal Kardos János és neje ajándéka.

Egy 2 literes czin kanna 1843. B. A. monogrammal.

Egy az úrasztalán rendes alkalmakkor használni szokott olajzöld ripsz terítő rojtokkal, Mátéffy Piroska kisasszony ajándéka.

Egy úrvacsora osztásakor használni szokott 3 méter hosszu 2 és 1/2 méter széles égszínkék selyem — beül atlasz — dísz terítő, közepén arany hímzésű szőlőkoszorú, 4 sarkán búzakalászszal, elején a Purgly-család czimerével s P és B monogrammal, körül arany rojttal.

Egy világos megyszín selyem terítő 1863 évszámmal, belől arany zsinórral, ezüst rojtszéllel.

Két 2 méter és másfél méteres fehér damaszt abrosz G F monogrammal, 2 kis szalvétával, 2 fehér batist terítő, az egyik L S betűvel. Egy ócska fehér abrosz, 1 barna kendő.

Igaz, hogy ma még az egyháznak terhei vannak, de kicsinysége mellett erejét meghaladó dolgokra vállalkozott; megvalósított olyan eszményi célokat, a melyek a legnagyobb egyházak előtt is ideálként lebegnek s megtestesítve több nagyobb egyházban maig sincsenek.

1862-ben már birtokaránylagos adózása van, 1866-ban már a szabad iskoláztatást életbelépteti, 1876-ban az ingyen munkát eltörli, 1883-ban az egyházi adót pénzre változtatja, 1885-ben nagyrészt önerejéből templomot épít, a melyre nézve az egyházmegye is azt mondja, „hogy annak költségeit erején túl viseli”. (84. évi közgy. 54. szám.)

Ha visszatekint az egyház azon időre, mikor gondnoka 60-ban jelenti az egyházmegyének, hogy az anyakönyvi beírások az anyakönyvhöz hasonló jó minőségű papírra iratnak, tett intézkedést már nyomatott

ívek hozatalára is, az e tekintetbeni eddigi mulasztás nem lelkész hibája, hanem az egyház szegénysége miatt történt: ma már megvizsgált múlt évi számadása bevételként 2687 frtot tüntet ki.

Ha visszatekint azon időre, a mikor egy telken volt mindene: ma van külön lelkész laka 800 □-nyi udvarral és kerttel; külön iskolája 626 □-nyi udvar és kerttel; külön temploma: hálát kell adnia a kegyelem Istenével, hogy idáig megsegítette!

Templomunkra nem alkalmazható, a mit Szilágyi Zsigmond beregi indítványában mond, „hogy templomaink minden stíl és megengedhető dísz nélkül vannak építve. Több lelkészársam véleményeként mondhatom, hogy templomunk úgy belsejére, mint külsejére nézve jó ízléssel épült. A bathyányi utca szegletén 515 □-nyi kertben fekszik dísz cserjék és bokrok között, külsejét 26 csinos oszlopszat díszíti, a díszítés egész a torony tetőig terjed; torony, templom pléhvél van fedve, csatornával, villámhárítóval ellátva. A toronyban felül szoba is van, mely eredetileg tűzör helynek volt szánva; a torony egyedül levén az itt levő 4 torony közül vas erkélyű közjárattal ellátva: nyáron egyedüli áttekinthető helye a szépen fásított városnak is. A templom belseje is megfelel külső díszének, az öt részben elhelyezett székek, karzat világosabb és sötétebb sárga színre, a szószerű díszes márvány színre, a karzatot tartó vas-oszlopok sötétzöld márvány színre vannak festve, a kövezet fehér és piros czément.

Egyházunk története nem nézhet ugyan hosszas multra vissza, de mégis elismerésre méltó szép tettekről beszél. Adja a kegyelemnek Istene, hogy „a mult legyen követendő tanúság a jövőre nézve, hogy a jövő is mindenha beszélhessen az egyháztagok buzgóságáról, nemes áldozatkészségéről, szellemi és anyagi haladásunkról!

Battonya, 1895. február 10.

Böszörményi Béla,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az ezredéves orsz. kiállítás ünnepélyes megnyitására a tiszántúli ref. egyházkerületet főt. Kiss Áron püspök úr és Balogh Ferencz theol. tanár fogják képviselni, miután Tóth Sámuel egyházkerületi főjegyző és Széll Kálmán esperes, kiket főt. püspök úr erre meghívott, akadályozva vannak a megjelenésben.

— A Protestáns Irodalmi Társaság május 1-én tartandó közgyűlésére Debreczenből Balogh Ferencz és Csiky Lajos theol. tanárok utaztak fel. A közgyűlésen jelen lesznek az Evangelikus Alliance követői is, kiket Szász Károly püspök felszólítására Balogh Ferencz fog üdvözölni angol nyelven.

— Zsigmond Sándor szoboszlói ev. ref. lelkésznek, az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegye közelebb választott esperesének 25 éves lelkészségét a tiszteletnek és szeretetnek félreismerhetlen megnyilatkozásával ünnepelte meg ápril 30-án a h.-szoboszlói egyház közönsége, hozzá csatlakozván a város egész lakossága, összes társadalmi körei is. Az ünnepély a presbiteri gyűlésben folyt le, melyet Soltész László egyházi és Kovács Gyula világi elnökök vezetése alatt a városháza nagy tanács-termében tartottak meg. A gyűlés megnyitása után előbb Kovács Gy. polgármester, utána Bede Imre ref. tanító, végül az ünnepelt érdemes lelkészársá, Soltész László üdvözölték az elismerés, szeretet és tisztelet hangján Zsigmond Sándort, a ki mindezeknek megatva mondott

